

PRAVNE
IMEDIJS
KEPERS
PEKTIVE

TRGOVANJA ŽENAMA I PROSTITUCIJE

CENTAR ZA ŽENE ŽRTVE RATA - ROSA

PRAVNE
IMEDIJS
KEPERS
PEKTIVE

TRGOVANJA ŽENAMA I PROSTITUCIJE

CENTAR ZA ŽENE ŽRTVE RATA - ROSA

ISBN 978-953-7331-05-4

PRAVNE I MEDIJSKE PERSPEKTIVE TRGOVANJA ŽENAMA I PROSTITUCIJE

“Ova publikacija izrađena je uz finansijsku pomoć Europske unije. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Centra za žene žrtve rata i ni na koji se način ne može smatrati da odražava gledišta Europske unije.”

“This publication has been produced with the financial assistance of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of Centre for Women War Victims and can in no way be taken to reflect the views of the European Union”.

OAK
FOUNDATION

Nakladnik
Centar za žene žrtve rata - ROSA
Kralja Držislava 2, Zagreb

Za nakladnika
Nela Pamuković

Urednice
Đurđica Kolarec
Ivana Ahel
Nela Pamuković

Autorice teksta
Sanja Bezbradica
Jasmina Fajković
Đurđica Kolarec
Lidija Špančić

Lektura
Vanja Ohnec
Davorka Pekišić

Grafičko oblikovanje i prijelom
Jasmina Dupalo

Tisak
.....

Naklada
.....

ISBN 978-953-7331-05-4

PRAVNE I MEDIJSKE PERSPEKTIVE TRGOVANJA ŽENAMA I PROSTITUCIJE

“Tiskanje ove publikacije omogućeno je temeljem financijske potpore Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva u skladu s ugovorom broj 421-02/06-PP-6/8-2. Mišljenja izražena u ovoj publikaciji su mišljenja autora i ne izražavaju nužno stajalište Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva. Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva, Zagreb, Kušlanova 27, <http://zaklada.civilnodrustvo.hr>“

CENTAR ZA ŽENE ŽRTVE RATA - ROSA
ZAGREB, 2009.

1. UVOD U BROŠURU

2. PRAVNE PERSPEKTIVE TRGOVANJA ŽENAMA I PROSTITUCIJE

2.1. Predgovor

2.2. Pregled normativnog sustava i istraživanja sudske prakse

2.2.1. Uvod

2.2.2. Kazneni zakon

2.2.3. Zakon o kaznenom postupku

2.2.4. Prekršajno zakonodavstvo

2.3. Podaci dobiveni uvidom u spise ili uvidom u dostavljene podatke

2.3.1. Općinski kazneni sud

2.3.2. Županijski sud u Zagrebu

2.3.3. Državno odvjetništvo RH

2.3.4. Prekršajni sud u Zagrebu

2.3.5. Visoki prekršajni sud

2.3.6. Ured za ljudska prava Vlade RH

2.3.7. Praćenje sudskih rasprava

2.4. Sažetak

2.5. Dodatak: Nordijsko-baltički standardi

3. MEDIJSKE PERSPEKTIVE TRGOVANJA ŽENAMA I PROSTITUCIJE

3.1. Uvod

3.2. Metodologija i ciljevi istraživanja

3.3. Rezultati - analiza članaka o relevantnoj temi

3.3.1. Zastupljenost teme u medijima

3.3.2. Intenzitet pisanja

3.3.3. Plasman teksta, veličina i vizualna prezentacija

3.3.4. Povod spominjanja problema u tekstu

3.3.5. Mjesto događaja

3.3.6. Izvor informacije u tekstu i glavni akteri u prostituciji

3.3.7. Stil pisanja i način prezentiranja teme

3.4. Sažetak

3.5. Prilog I: Vodič za novinare i novinarku za izvještavanje o prostituciji i trgovanju ženama, Julie Bindel, CATW/EWL

3.6. Prilog II: Primjeri novinskih napisa o promatranoj temi

3.7. Prilog III: Popis novinara i novinarki koji/e su pisali/e o prostituciji i trgovanju ljudima

3.8. Prilog IV: Primjeri kampanja protiv trgovanja ljudima i prostitucije u Hrvatskoj u razdoblju od 2003. do 2008. godine

UVOD U BROŠURU

U ovoj brošuri iznosimo rezultate istraživanja koje je proveo Centar za žene žrtve rata - ROSA u okviru projekta "Utjecaj na poboljšanja u pravnim i medijskim perspektivama trgovanja ženama i prostitucije". Projekt se se provodio od 1. prosinca 2008. godine do 30. studenog 2009. godine, i njime smo pokušale dublje istražiti pravni i medijski aspekt problema trgovanja ženama i prostitucije u periodu od pet godina (2004.-2008.).

Istraživanjem smo nastojale dobiti uvid u sudsku praksu te medijske napise u odnosu na ove probleme kako bi s jedne strane doprinijele unapređenju pravnog progona počinitelja te zaštite žena žrtava ovih teških oblika kršenja ljudskih prava, a s druge strane doprinijele senzibilizaciji medija koji ove probleme iznose u javnost.

U pravnom dijelu istraživanja sudjelovale/i su stručne suradnice i suradnici: odvjetnica Sanja Bezbradica, odvjetnik Ivan Jelavić, odvjetnički vježbenik Danijel Fosić i odvjetnička vježbenica Željka Čović. U medijskom dijelu istraživanja sudjelovale su: stručna suradnica prof. sociologije Jasmina Fajković, te analitičarke prof. sociologije Sanda Brumen, apsolvantica sociologije i filozofije Anja Vrbanjac i prof. hrvatske kulture i sociologije Ivana Gojnić.

Centar za žene žrtve rata - ROSA je feministička, nevladina organizacija osnovana 1992. godine kao reakcija na ratno nasilje usmjereno protiv žena. U doba rata i u poslijeratnom periodu Centar je pružao smještaj, savjetovanje, psihološku i pravnu pomoć, organizirao grupe podrške, direktnu pomoć i druge oblike oblike podrške za više od 20.000 žena koje su preživjele izbjeglištvo, ratno silovanje, gubitak bliskih osoba i socijalne okoline. Nakon rata svoj rad Centar je nastavio razvijajući oblike asistencije ženama koje su preživjele muško, rodno utemeljeno nasilje kao što su silovanje, prostitucija, trgovanje ljudima, te strukturalno nasilje. Nastojeći prevladati institucionalna ograničenja, nedostatak odgovarajućih zakona, nacionalnih politika i protokola, te se suprotstaviti diskriminaciji koju su žene doživljavale zbog svog državljanškog statusa, vjeroispovjesti, nacionalnosti i sl., razvile smo politiku rada oslanjajući se na principe razvijene u feminističkom pokretu u svijetu.

Osnovna odrednica našeg rada je zauzimanje aktivne uloge u zagovaranju za ostvarivanje prava žena koje su preživjele nasilje. Što znači da smo na strani žrtava nasilja a ne zauzimamo „neutralnu“ poziciju kao što je to slučaj s institucijama nadležnim za suzbijanje nasilja protiv žena u društvu.

PRAVNA PRESPEKTIVA

TRGOVANJA ŽENAMA I PROSTITUCIJE

PREDGOVOR

Pri kreiranju ovoga dijela projekta vodile smo se željom da povežemo podatke iz pravne prakse različitih institucija kako bismo dobile širu sliku problema trgovanja ženama i prostitucije. U svojoj praksi davanja podrške ženama koje su tome bile izložene ta dva problema vidimo vrlo povezanim i isprepletenim, a vrlo često ih se u javnosti i institucijama nastoji odvojiti kao da nemaju međusobno nikakve veze.

Zna se da najveći dio identificiranih žrtava trgovanja ljudima čine žene, i da je najčešće svrha njihovoga iskorištavanja zlouporaba ženske seksualnosti u prostituciji, ali taj dio problema najčešće ostaje izvan fokusa, čak suprotno, postoje tendencije da se taj oblik nasilja nad ženama legalizira.

Kreirani su nacionalni planovi i politike za suzbijanje pojedinačno imenovanih oblika nasilja koji su od strane države prepoznati kao obiteljsko nasilje, trgovanje ljudima i sl., ali niti jedna od tih politika nema u fokusu žene jer, zbog političke korektnosti, nastoje biti rodno neutralne. Zato nemamo ni jedinstvenu nacionalnu politiku suzbijanja nasilja nad ženama u svim njegovim oblicima koja bi pokazala kako su žene u ogromnoj većini žrtve i odlučila tome pristupiti kao rodno uvjetovanom problemu pa bi, imenujući stvarni uzrok problema, bila i učinkovita.

Na ovaj način neki oblici nasilja nad ženama ostaju nepokriveni mjerama i politikama, a žene koje su im bile izložene ostaju bez odgovarajuće zaštite, kao što je to slučaj sa ženama u prostituciji. Jedan od ciljeva ovoga istraživanja jest i to da privučemo pažnju na te činjenice i ukažemo na potrebu stvaranja jedinstvene nacionalne politike za suzbijanje nasilja nad ženama u svim njegovim oblicima.

OPSEG I ŠIRINA PROBLEMA

Trgovanje ljudima, međunarodna prostitucija, podvođenje i druga srodna kaznena djela koja su analizirana u ovom radu, unatoč činjenici da mogu biti počinjena u odnosu na žene i na muškarce, zbog iskazanih statističkih pokazatelja, upućuju da se bazično radi o nasilju protiv žena.

Za sva tijela Vijeća Europe postoji konsenzus o pitanju što spada u nasilje protiv žena i, još važnije, zbog čega se o njemu posebno govori i piše te zbog čega se formiraju posebni timovi stručnjaka upravo za područje međunarodnog pravnoga uređenja radi suzbijanja nasilja protiv žena, koje se potom implemenira u nacionalne pravne sustave država članica.

U Hrvatskoj, kao članici Vijeća Europe, ne postoji tako jasno osvještenje o istim pitanjima. Nadležne institucije prepoznaju problem, no bave se njime djelomično. Na polju suzbijanja trgovanja ljudima u razdoblju 2004.-2008. učinjen je veliki napredak tako da je u izvješću *US Department of State Report on Human Trafficking 2008*, u odnosu na Hrvatsku, zaključeno da u cijelosti zadovoljava minimalne standarde za eliminaciju trgovanja ljudima. Preporučene su strože sankcije za počinitelje kaznenih djela i nastavak aktivnosti u cilju identifikacije žena u prostituciji i migrantica koje ulaze u zemlju legalnim putem.

Pravni okvir u odnosu na djela koja su analizirana u ovom radu nije ujednačene kvalitete, a pravilna implementacija i postizanje jasnijeg i šireg društvenoga prepoznavanja problema, ne samo trgovanja ljudima, nego i međunarodne prostitucije i podvođenja, te općenito nasilja protiv žena, proces je koji će potrajati. Zbog česte relativizacije problema nasilja protiv žena od pojedinih stranaka u sudskom postupku potrebno je definirati opseg i širinu problema. Radna skupina Vijeća Europe za borbu protiv nasilja nad ženama u završnom izvješću, u odnosu na kampanju koja je provedena u državama članicama 2008. godine, o tom pitanju uvodno kaže sljedeće:

„Nasilje nad ženama je rezultat neravnoteže moći između muškaraca i žena. To iskorištavanje nije individualno, treba ga se shvatiti kao sredstvo nametanja podređenoga položaja žena. Kroz povijest odnos moći između žena i muškaraca bio je neravnomjeran, a rezultat je prevaga muške dominacije i široko rasprostranjene strukturne diskriminacije nad ženama. U različitim stupnjevima, patrijarhalne kulturne i seksualne norme, diskriminatorne podjele moći i rada, kao i financijska ovisnost žena, opstaju u društvu - u Europi i izvan nje. Nasilje nad ženama nije samo rezultat navedenih čimbenika - ono ih i učvršćuje.

Žene u Europi su šamarane, štirane, tučene, zaključavane, seksualno i psihički zlostavljane, spolno sakaćene, silovane, prisiljavane na prostituciju i ubijane od strane muškaraca iz njihove neposredne društvene sredine, ali također i od državnih dužnosnika. Još kao djevojčice one su seksualno napastovane u obitelji ili školi, diskriminirane u izboru školovanja ili stručnoga obrazovanja, spolno sakaćene ili udavane protivno svojoj volji. Kao žene, one su financijski, psihološki i seksualno zlostavljane od strane partnera i uhođene ili silovane od strane bivših partnera ili neznanaca. U starijoj dobi ponovno su financijski, psihološki i seksualno zlostavljane od strane rodbine ili osoblja staračkih domova te lišene slobodnih izbora.

Različite manifestacije nasilja nad ženama prostiru se kroz sve slojeve društva u svim državama članicama Vijeća Europe. Dok određeni čimbenici kao etnička pripadnost, religija, ekonomski status, klasa, spolna orijentacija ili invaliditet oblikuju različite oblike nasilja, nasilje nad ženama nije ograničeno na određenu naciju, državu ili religiju. Njegov univerzalni karakter čini ga endemskim oblikom diskriminacije nad ženama⁴.

⁴ Council of Europe Task Force to Combat Violence against Women, inc. Domestic violence, Gender Equality

Pregled studija koji proučavaju nadmoćnost u Europi pokazuje da su diljem različitih država jedna petina do jedne četvrtine svih žena proživjele fizičko nasilje bar jednom u svom odraslom dijelu života, a više od jedne desetine je pretrpjelo seksualno nasilje uključujući uporabu sile. Brojčani iznos iskazan za sve vidove nasilja, uključujući uhođenje, iznosi čak 45%. Otprilike 12%-15% svih žena bile su u nasilnoj vezi nakon navršenih 16 godina, a mnogo više nastavlja trpjeti fizičko i seksualno nasilje nakon što se razidu s nasilnikom⁴.

Dodatno na traumatske fizičke i psihološke posljedice za žrtve, nasilje nad ženama izravno utječe na društvo, ekonomski i socijalno. Analize troškova nasilja nad ženama pokazuju da isto smanjuje mogućnost da žrtve produktivno doprinose obitelji, ekonomiji i javnom životu te da ono iscrpljuje resurse socijalnih službi, pravnoga sustava, zavoda za zdravstveno osiguranje i poslodavaca. Ako šire pogledamo, ono smanjuje ukupna obrazovna postignuća, mobilnost i potencijal značajnoga dijela populacije, djelujući na sve uključene (žene žrtve, djecu koja su prisustvovala nasilju i počinitelje). Troškovi nasilja osjećaju se u širokom rasponu područja i sektora te mogu biti neposredni i posredni. Iako je, ponekad, teško procijeniti troškove, prve studije u ovom području pokazuju da su oni iznimno visoki.

Vijeće Europe je u *Recommendation Rec(2002)5 of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence (Preporuka Rec(2002)5 Odbora ministara državama članicama o zaštiti žena od nasilja)* definiralo nasilje nad ženama kao ono koje uključuje sve oblike nasilja, spolno ili rodno utemeljenoga nasilja, bez obzira bilo ono počinjeno od strane članova obitelji, neznanaca iz zajednice, državnih službenika ili u oružanom sukobu. Ovi oblici nasilja se proširuju, između ostalog, na nasilje u obitelji ili domaćinstvu, silovanje od strane supruga ili drugih partnera, žensko genitalno sakaćenje, prisilne brakove i ostale tradicionalne običaje štetne za žene, ali također i na trgovanje ženama u svrhu seksualnoga iskorištavanja i kršenje ljudskih prava žena u slučajevima oružanoga sukoba. U skladu s ovom definicijom, nasilje nad ženama ima se shvatiti kao „bilo koji čin spolno uvjetovanoga nasilja koji rezultira, ili je vjerojatno da će rezultirati, fizičkom, seksualnom ili psihološkom štetom ili patnjom prema ženi, uključujući i prijetnje takvim činima, prisilom ili svojevolumnim lišavanjem slobode, bez obzira događa li se to u javnosti ili u privatnom životu.⁵“

and Anti-Trafficking Division, Final Activity Report, September 2008

⁴ Studija procjene mjera i aktivnosti poduzetih u zemljama članicama Vijeća Europe u borbi s nasiljem nad ženama, Vijeće Europe, Strasbourg, 2006., CDEG (2006)3, str.8. (Stocktaking study on the measures and actions taken in Council of Europe member States to combat violence against women, Council of Europe, Strasbourg, 2006, CDEG (2006)3, p.8.)

⁵ Isječak iz definicije nasilja nad ženama preporuke Vijeća Europe *Recommendation Rec(2002)5 of the Committee of Ministers to member state on the protection of women against violence* koju je usvojio Odbor ministara 30. ožujka 2002., appendix, para.1, u daljnjem tekstu: *Recommendation Rec(2002)5 - Preporuka Rec(2002)5*.

Suzbijanje trgovanja ženama i djevojkama čini dio opsežnoga djelovanja Vijeća Europe u borbi protiv trgovanja ljudskim bićima koje je urodilo usvajanjem i stupanjem na snagu *Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima*.

Konvencija Vijeća Europe za suzbijanje trgovanja ljudima jedan je od prvih dokumenata koji detaljno definira čitav niz mjera usmjerenih na zaštitu i promicanje prava žrtava trgovanja ljudima te žrtvu smješta u središte pozornosti. Otvorena je za potpisivanje na III. summitu Vijeća Europe održanom u Varšavi 16. svibnja 2005. godine gdje ju je potpisala i RH.

Konvencija je utemeljena na utvrđenjima da trgovanje ljudima predstavlja kršenje ljudskih prava i povredu dostojanstva i integriteta čovjeka, da za posljedicu može imati podčinjavanje žena u ropstvo, da poštivanje prava žrtava, zaštita žrtava i suzbijanje trgovanja ljudima moraju biti najvažniji ciljevi, da sva djelovanja i inicijative usmjerene protiv trgovanja ljudima moraju biti nediskriminirajući, da moraju uzeti u obzir rodnu ravnopravnost, kao i pristup koji proizlazi iz prava djeteta.

Konvencija o suzbijanju trgovanja ljudima proizašla je iz Konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda s pripadajućim protokolima, a osobito imajući na umu niz preporuka Odbora ministara državama članicama Vijeća Europe i to: Preporuku br. R (91)11 o seksualnom iskorištavanju, pornografiji i prostituiranju te trgovanju djecom i mlađim odraslim osobama; Preporuku br. R (97)13 koja se odnosi na zastrašivanje svjedoka i prava obrane; Preporuku br. R (2000)11 o suzbijanju trgovanja ljudima u svrhu seksualnoga iskorištavanja i Preporuku Rec(2001)16 o zaštiti djece od seksualnoga iskorištavanja; Preporuku Rec(2002)5 o zaštiti žena od nasilja, niz preporuka Parlamentarne skupštine Vijeća Europe, te Okvirne odluke Vijeća Europske unije.

Nešto ranije, 2003. godine, potpisivanjem Konvencije UN-a protiv transnacionalnog organiziranoga kriminaliteta i pripadajućih protokola, RH se aktivnije uključila u aktivnost međunarodne zajednice na području suzbijanja trgovanja ljudima. U tu svrhu započeta je izgradnja sustava suzbijanja trgovanja ljudima u RH te je formiran Nacionalni odbor za suzbijanje trgovine ljudima; imenovan je Nacionalni koordinator; formiran je Operativni tim Nacionalnoga odbora; donesen je četverogodišnji Nacionalni program za suzbijanje trgovanja ljudima, Operativni godišnji planovi, te Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja djecom.

Do potpisa Konvencije Vijeća Europe za suzbijanje trgovanja ljudima RH je izgradila normativni okvir za suzbijanje trgovanja ljudima i progon počinitelja kaznenih djela trgovanja ljudima, te je izgradila sustav pomoći i zaštite žrtvama trgovanja ljudima koji žrtvu stavlja u središnji položaj i obuhvaća skrb o žrtvi od trenutka njezine identifikacije pa sve do konačnoga zbrinjavanja kroz proces reintegracije. Uspostavljen je nacionalni referalni sustav, te je usvojen *Protokol za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtava trgovanja ljudima*, a dobivanje statusa žrtve trgovanja ljudima u RH nije uvjetovano žrtvinom suradnjom s policijskim i pravosudnim tijelima, odnosno spremnošću žrtve da svjedoči u kaznenom postupku.

U praksi ženskih nevladinih organizacija koje duži niz godina pružaju pomoć i zaštitu ženama koje su žrtve trgovanja ljudima primijećen je nedostatak razumijevanja kod nekih državnih službenika u namjeri da se žrtvama/oštećenicama osigura odvjetnik/odvjetnica koji će paziti na zaštitu i ostvarenje njihovih prava, što je znalo dovoditi do propuštanja prava na saslušanje, bez prisutnosti okrivljenika ili putem videolinka, kada je za takvo postupanje postojala potreba, do propuštanja prava na podnošenje imovinsko pravnih zahtjeva, kao i do odbijanja svjedočenja u sudskim postupcima.

Sva ta saznanja također su doprinijela našem interesu da pokušamo sagledati sudsku praksu i na osnovu toga dodemo do šire i jasnije slike stvarnoga stanja.

PREGLED NORMATIVNOGA SUSTAVA I ISTRAŽIVANJE SUDSKE PRAKSE

UVOD

Nacionalni normativni sustav analiziran je i izvršeno je istraživanje sudske prakse za razdoblje 2004. - 2008. godine u odnosu na:

KAZNENA DJELA

- čl. 158. - ratni zločin protiv civilnoga pučanstva
- čl. 175. - trgovanje ljudima i ropstvo
- čl. 178. - međunarodna prostitucija
- čl. 195. - podvođenje
- čl. 196. - iskorištavanje djece i malodobnih osoba za pornografiju
- čl. 197. - upoznavanje djece s pornografijom

PREKRŠAJE

- čl. 7. Zakona o prekršajima protiv javnoga reda i mira
- čl. 12. Zakona o prekršajima protiv javnoga reda i mira

Za potrebe istraživanja zatraženi su podaci o postupcima i uvid u spise od:

- Općinskog kaznenoga suda u Zagrebu
- Županijskoga suda u Zagrebu
- Državnoga odvjetništva RH
- Prekršajnoga suda u Zagrebu
- Visokog prekršajnoga suda u Zagrebu
- Ureda za ljudska prava Vlade RH

Zatražile smo i mogućnost praćenja tijeka sudskih rasprava zakazanih u projektnom razdoblju, ali nam je jedino Općinski kazneni sud mogao izaći u susret, i to u svega nekoliko slučajeva na osnovi kojih možemo iznijeti tek neke dojmove.

Rezultati će biti prikazani na način da ćemo u prvom dijelu prikazati zakonski okvir za pojedina djela, a nakon toga rezultate dobivene uvidom u spise ili dobivenim

podacima prema pojedinom izvoru. Sastavni dio svake interpretacije rezultata bit će i tablice kako bi čitateljice i čitatelji mogli lakše pratiti našu interpretaciju, ne tražeći tablice u pravitku.

Treba napomenuti da su u odnosu na čl. 158. KZ-a **Ratni zločin protiv civilnoga stanovništva** od Državnoga odvjetništva RH (DORH) traženi i dobiveni statistički podaci o broju prijava, istražnih zahtjeva, optužnica i presuda u monitoriranom razdoblju, no zbog ograničenih rokova projekta, unatoč iskazanoj dobroj volji DORH-a, nije se pribavom spisa iz arhiva nadležnih nacionalnih sudova uspjelo razgraničiti odnosi li se neki od zabilježenih postupaka na rodno uvjetovano porobljavanje, prisiljavanje na prostituciju ili izazivanje prisilne trudnoće, prisilne sterilizacije ili kojeg drugoga oblika seksualnoga nasilja. Naime, radi se o članku u kojem je naveden velik broj radnji počinjenja, od kojih neke nisu u vezi s predmetom ovoga istraživanja. Zbog toga se čl. 158. KZ-a neće posebno analizirati, ali u tabličnim prikazima DORH-a ostaju statistički pokazatelji po godinama.

KAZNENI ZAKON (KZ)

(NN 110/97, 27/98-isp., 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03-Odluka USRH, 105/04, 84/05-isp., 71/06, 110/07 i 152/08)

Kaznena djela iz čl. 158., 175. i 178. spadaju u glavu XIII kojom su obuhvaćena kaznena djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, a djela iz čl. 195., čl. 196. i čl. 197. u glavu XIV kojom su obuhvaćena kaznena djela protiv spolne slobode i spolnoga ćudoređa.

ČLANAK 175. KZ-a TRGOVANJE LJUDIMA I ROPSTVO

Kazneno zakonodavstvo RH primjenjuje se na svakoga tko počini kazneno djelo trgovanja ljudima na području RH; na počinitelja kaznenoga djela trgovanja ljudima koji je hrvatski državljanin, a počinio je kazneno djelo izvan teritorija RH; na stranca koji izvan područja RH počini kazneno djelo trgovanja ljudima na štetu hrvatskoga državljanina ukoliko se počinitelj zatekne na području RH ili bude izručen; na stranca koji je kazneno djelo počinio izvan područja RH prema stranom državljaninu, ako je po unutarnjem zakonodavstvu države u kojoj je djelo počinjeno propisana kazna zatvora za kazneno djelo trgovanja ljudima u najmanjem trajanju od pet godina, a počinitelj se zatekne na području RH i ne bude izručen drugoj državi; na kaznena djela trgovanja ljudima počinjena na hrvatskom brodu ili zrakoplovu.

Članak 175. Kaznenoga zakona u monitoriranom razdoblju doživio je značajne promjene. Tri puta je dopunjavani i mijenjan tako da je formulacija iz 1997. godine u bitnom doradana. Izmjenama i dopunama nacionalno zakonodavstvo se usklađivalo s međunarodno preuzetim obvezama, osobito s Protokolom za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece, kojim je dopunjena Konvencija protiv transnacionalnog organiziranoga kriminaliteta.

Trgovanje ljudima radi seksualne eksploatacije je rastući svjetski ilegalni biznis, treći po redu svjetski problem, odmah iza trgovanja drogom i trgovanja oružjem (<http://en.wikipedia.org> - trafficking in human beings). Nemoguće je da u bilo kojoj zemlji može djelovati neka organizirana skupina, a da takva činjenica, u najmanju ruku, nije poznata policiji jer se radi o visokostrukturiranim, dobro uhodanim skupinama koje opstaju čineći razna kaznena djela, a ako je potrebno, čine i podmićivanje državnih službenika. Sprega korupcije i vlada država danas je očita i prepoznata kao problem koji je potrebno oštro suzbiti.*

Izraz *trafficking* je u početku monitoriranoga razdoblja bio miješan s ilegalnom imigracijom, a restriktivni imigracijski zakoni i politika u zemlji destinacije doprinijeli su porastu trgovanja ljudima. Upravo je to jedan od razloga zbog čega su u Hrvatskoj morale biti unesene promjene i u provedbene propise vezane uz Zakon o strancima. Potom je pojam *trafficking* bio pogrešno smatran, a još je uvijek ponekad tako, krijumčarenjem (*smuggling*), odnosno protuzakonitim prebacivanjem ljudi preko državne granice, iako se u potonjem slučaju radi o djelu „protiv države“, dok se kod trgovanja ljudima radi o djelu kojim se vrijeđa ljudsko pravo te koje može biti izvršeno i unutar nacionalnih granica.

Prema definiciji čl. 3. Palermo Protokola (2003.) i čl. 4. Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima (2005.) za *trafficking* moraju biti ispunjena tri elementa: premještanje osobe, primjena sredstava sile, obmane..., te svrha iskorištavanja, osim kada se radi o djeci. Premještanje osoba nije nužno izvan nacionalnih granica.

U slučajevima trgovanja ljudima događa se niz povreda ljudskih prava, a prema vodiču Global Alliance Against Trafficking Women (GAATW), Bangkok, 1999. godine radi se o povredama prava na život, prava na slobodu i sigurnost, prava na informacije, prava na jednakost i nediskriminaciju, prava na privatni život, prava na rad, prava na zdravlje, te prava na slobodu od mučenja, okrutnoga ili nehumana postupanja.

Rezultat izmjena i dopuna hrvatskoga Kaznenoga zakona je da su jasno razdvojene glavne radnje izvršenja djela i inkriminacija: trgovanje ljudima, poticanje i posredovanje u tome, uspostavljanje ropstva i držanje u ropstvu ili njemu sličnom odnosu, radna eksploatacija, seksualna eksploatacija, prostitucija, medicinska eksploatacija. U stavku 2. koji se odnosi na djecu i maloljetnike za postojanje djela nisu potrebni modaliteti radnje iz st. 1. - sila, prijetnja i dr.

U stavku 3. sadržan je najteži oblik djela, kada je ono počinjeno u sastavu grupe ili zločinačke organizacije, ili ga je počinila službena osoba, ili je počinjeno u odnosu na veći broj osoba, ili je prouzročena smrt jedne ili više osoba, te je zapriječena kazna zatvora od najmanje pet godina.

U sadašnjem stavku 4., koji je uveden u izmjenama i dopunama iz 2004. godine, propisana je odgovornost onih koji, znajući da je osoba izložena seksualnoj eksploataciji i prostituciji, iskoriste ili drugom omoguće iskorištavanje njezinoga polo-

žaja, što je vrlo važno u odnosu na sankcioniranje „primatelja usluga“ proizašlih iz počinjenja kaznenoga djela iz st. 1. i 2., a ujedno i jedino kazneno djelo u odnosu na osobu koja iskorištava seksualno eksploatiranu i prostituiranu osobu.

Izmjenama i dopunama 2004. godine uvodi se kao važan element okolnost da postojanje pristanka žrtve nije od utjecaja na počinjenje djela. Položaj, uvjeti i okolnosti u kojima se žrtva nalazi upućuju na to da se ne radi o njezinoj slobodnoj odluci pa, prema tome, nikakav pristanak ili nedostatak otpora, ili „pristojan tretman“ žrtava, neće biti uzet u obzir. (Bačić-Pavlović, Organizator, 2004.)

Zakonom predviđena kazna zatvora za osnovni oblik djela nije se mijenjala od 2004. godine i u tom je smislu važno istaknuti činjenicu da Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranoga kriminala definira teško kazneno djelo kao djelo za koje je propisana zatvorska kazna od četiri ili više godina, što je ispoštovano u kvalificiranom obliku djela, no donja granica propisane zatvorske kazne za osnovni oblik ostala je prenisko određena s obzirom da se i u osnovnom obliku radi o teškom kaznenom djelu za koje bi trebala biti propisana donja granica od najmanje tri godine zatvora.

Čl. 175. Kaznenoga zakona, nakon svih izmjena i dopuna, danas glasi:

(1) Tko kršeći pravila međunarodnoga prava uporabom sile, ili prijetnjom uporabe sile, prijevarom, otmicom, zlouporabom položaja bespomoćnosti ili ovlasti ili na drugi način vrbuje, kupi, proda, preda, prevozi, prevede, potiče ili posreduje u kupnji, prodaji ili predaji, skriva ili prima osobu radi uspostave ropstva ili njemu sličnoga odnosa, prisilnoga rada ili služenja, seksualnoga iskorištavanja, prostitucije ili nedopuštenoga presađivanja dijelova ljudskoga tijela, ili tko osobu drži u ropstvu ili njemu sličnom odnosu, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(2) Tko kršeći pravila međunarodnoga prava vrbuje, kupi, proda, preda, prevozi, prevede, potiče ili posreduje u kupnji, prodaji ili predaji, skriva ili prima dijete ili maloljetnu osobu radi uspostave ropstva ili njemu sličnoga odnosa, prisilnoga rada ili služenja, nezakonitoga posvojenja djeteta, seksualnoga iskorištavanja, prostitucije ili nedopuštenoga presađivanja dijelova ljudskoga tijela, ili tko dijete ili maloljetnu osobu drži u ropstvu ili njemu sličnom odnosu, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje pet godina.

(3) Ako je kazneno djelo iz stavka 1. ili 2. ovoga članka počinjeno u sastavu grupe ili zločinačke organizacije ili je počinitelj službena osoba, ako je počinjeno u odnosu na veći broj osoba ili je prouzročena smrt jedne ili više osoba, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje pet godina ili kaznom dugotrajnoga zatvora.

(4) Tko znajući da je osoba kao žrtva trgovanja ljudima na prisilnom radu ili služenju, seksualnom iskorištavanju, ropstvu ili njemu sličnom odnosu, prostituciji ili nedopuštenom presađivanju dijelova ljudskoga tijela, iskoristi njezin položaj ili drugom omogući iskorištavanje njezinoga položaja, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

(5) Bez utjecaja je na postojanje kaznenoga djela iz stavka 1. i 2. ovoga članka okolnost

je li osoba pristala na prisilan rad ili služenje, seksualno iskorištavanje, ropstvo ili ropstvu sličan odnos ili nedopušteno presađivanje dijelova svoga tijela.

Postupak izmjena i dopuna u monitoriranom razdoblju bio je sljedeći:

1. U Kaznenom zakonu (NN 110/97) koji se primjenjivao na početku monitoriranoga razdoblja, naziv kaznenoga djela glasio je Uspostava ropstva i prijevoz robova i glasio je:

(1) Tko kršeći pravila međunarodnoga prava stavi drugoga u ropски ili njemu sličan odnos ili ga drži u takvom odnosu, kupi, proda, preda drugoj osobi ili posreduje u kupnji, prodaji ili predaji takve osobe ili potiče drugoga da proda svoju slobodu ili slobodu osobe koju uzdržava ili se o njoj brine, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(2) Tko kršeći pravila međunarodnoga prava kupi, proda, preda drugoj osobi ili posreduje u kupnji, prodaji ili predaji djeteta ili maloljetne osobe radi posvojenja, transplantacije organa, iskorištavanja maloljetničkoga rada ili u druge nedozvoljene svrhe, kaznit će se kaznom zatvora najmanje pet godina.

(3) Tko kršeći pravila međunarodnoga prava prevozi osobe koje se nalaze u rop-skome ili njemu sličnom odnosu, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

2. Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenoga zakona (NN 111/03) kojim je izvršen niz bitnih izmjena izglasan je 15.7.2003. godine, a odmah potom ukinut Odlukom Ustavnoga suda RH jer Kazneni zakon, kao organski zakon, nije bio donesen uz propisanu saborsku većinu.

Upravo u tom razdoblju, a prema izvješću MVP SAD iz sredine 2004. godine, Vlada RH nije ispunila minimum standarda za eliminaciju trgovanja ljudima, tj. nisu postojali dokazi o napredovanju tijekom 2003. godine (www.state.gov). Između ostalih i iz toga razloga, najbitnije promjene Kaznenoga zakona, koje nisu zahtijevale dublju znanstvenu analizu, dogodile su se tijekom 2004. godine.

3. Zakonom o izmjenama i dopunama Kaznenoga zakona (NN 105/04) od 28. srpnja 2004. godine promijenjen je naziv članka u: »Trgovanje ljudima i ropstvo«, a definicija trgovanja ljudima je izjednačena s međunarodnom:

(1) Tko kršeći pravila međunarodnoga prava uporabom sile, ili prijetnjom uporabe sile, prijevarom, otmicom, zlouporabom položaja bespomoćnosti ili ovlasti ili na drugi način vrbuje, kupi, proda, preda, prevozi, prevede, potiče ili posreduje u kupnji, prodaji ili predaji, skriva ili prima osobu radi uspostave ropstva ili njemu sličnoga odnosa, prisilnoga rada ili služenja, seksualnoga iskorištavanja, prostitucije ili nedopuštenoga presađivanja dijelova ljudskoga tijela, ili tko osobu drži u ropstvu ili njemu sličnom odnosu, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(2) Tko kršeći pravila međunarodnoga prava vrbuje, kupi, proda, preda, prevozi, prevede, potiče ili posreduje u kupnji, prodaji ili predaji, skriva ili prima djetete ili maloljetnu osobu radi uspostave ropstva ili njemu sličnoga odnosa, prisilnoga rada ili služenja, seksualnoga iskorištavanja, prostitucije ili nedopuštenoga presađivanja dijelova ljudskoga tijela, ili tko djetete ili maloljetnu osobu drži u ropstvu ili njemu sličnom odnosu, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje pet godina.

(3) Ako je kazneno djelo iz stavka 1. ili 2. ovoga članka počinjeno u sastavu grupe ili zločinačke organizacije, ili je počinjeno u odnosu na veći broj osoba, ili je prouzročena smrt jedne ili više osoba, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje pet godina ili kaznom dugotrajnoga zatvora.

(4) Bez utjecaja je na postojanje kaznenoga djela iz stavka 1. i 2. ovoga članka okolnost je li osoba pristala na prisilni rad ili služenje, seksualno iskorištavanje, ropstvo ili ropstvu sličan odnos ili nedopušteno presađivanje dijelova svoga tijela.

4. Zakonom o izmjenama i dopunama Kaznenoga zakona (NN 71/06) iza stavka 3. dodaje se novi stavak 4. koji glasi:

(4) Tko znajući da je osoba kao žrtva trgovanja ljudima na prisilnom radu ili služenju, seksualnom iskorištavanju, ropstvu ili njemu sličnom odnosu, prostituciji ili nedopuštenom presađivanju dijelova ljudskoga tijela, iskoristi njezin položaj ili drugom omogući iskorištavanje njezinoga položaja, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

Dotadašnji stavak 4. postao je stavak 5.

5. Zakonom o izmjenama i dopunama (NN 152/08) u članku 175. stavku 2. iza riječi »prisilnoga rada ili služenja«, dodaju se riječi »nezakonitoga posvojenja djeteta«.

Stavak 3. mijenja se i glasi: »Ako je kazneno djelo iz stavka 1. ili 2. ovoga članka počinjeno u sastavu grupe ili zločinačke organizacije ili je počinitelj službena osoba, ako je počinjeno u odnosu na veći broj osoba ili je prouzročena smrt jedne ili više osoba, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje pet godina ili kaznom dugotrajnoga zatvora.«

Osim Kaznenim zakonom, problem trgovanja ljudima uređen je i drugim zakonima, prvenstveno Zakonom o uredu za suzbijanje korupcije i organiziranoga kriminala, Zakonom o kaznenom postupku, Zakonom o strancima, Zakonom o zaštiti svjedoka, Zakonom o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, Zakonom o sudovima za mladež.

ČLANAK 178. KZ-a MEĐUNARODNA PROSTITUCIJA

(1) Tko drugu osobu namamljuje, vrbuje ili potiče na pružanje seksualnih usluga radi zarade u državi izvan one u kojoj ta osoba ima prebivalište ili čiji je državljanin, kaznit će

se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Tko drugu osobu silom ili prijetnjom uporabe sile, ili obmanom prisili ili navede da se uputi u državu u kojoj nema prebivalište ili nije njezin državljanin radi pružanja seksualnih usluga uz naplatu, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(3) Ako je kazneno djelo iz stavka 1. i 2. ovoga članka počinjeno prema djetetu ili maloljetnoj osobi, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje tri godine.

(4) Bez utjecaja je na postojanje kaznenoga djela iz ovoga članka okolnost navodi li se osoba koju se namamljuje, vrbuje, potiče, prisiljava ili obmanom na prostituciju te je li se time bavila ili ne.

Djelo nije mijenjano u posljednjih dvanaest godina, tako da je sadržajno isto kao i u Kaznenom zakonu iz 1997. godine (NN 110/97), s time da su izmjenama i dopunama Kaznenoga zakona (NN 105/04) pooštrene sankcije tako da su u stavku 1. riječi »od tri mjeseca do tri godine« zamijenjene riječima »od šest mjeseci do pet godina«, u stavku 2. riječi »od šest mjeseci do pet godina« zamijenjene su riječima »od jedne do osam godina«, a u stavku 3. riječi »od jedne do deset godina« zamijenjene su riječima »najmanje tri godine«.

Radi se o kaznenom djelu koje se gotovo preklapa s djelom iz čl. 195. (podvođenje), s time da se ovdje radi o varijanti kad se djelo čini kako bi se žrtvu uputilo u drugu, njoj stranu državu. S obzirom na to kakav je stvarni položaj žene, djelo bi moglo poprimiti elemente djela iz čl. 175. (trgovanje ljudima i ropstvo).

„Svi modaliteti radnje izvršenja iz st. 1. odnose se na navođenje na prostituciju. Radi se o tipičnim radnjama toga tipa i treba ih uzeti u značenju koje imaju u svakodnevnom životu. Odnose se na seksualne usluge, što bi obuhvaćalo sve radnje kojima se zadovoljavaju seksualne potrebe. Zarada je svaka materijalna naknada, novčana ili u nekom drugom obliku.

Element inozemnosti je jasno određen pa žrtva može biti naš ili strani državljanin.

Djelo se sastoji i od poduzimanja samo jedne radnje, tako da poduzimanje više radnji predstavlja realni stjecaj, a navođenje više osoba u jednoj situaciji idealni stjecaj.

Djelo je dovršeno poduzimanjem jedne od radnji navedenih u st. 1. , pri čemu se ne traži da je došlo do odlaska žrtve u drugu državu, ono kao dovršeno postoji i kada je poticanje ostalo iz bilo kojega razloga bezuspješno. Radi se o djelu iz koristoljublja, sve se radi „radi zarade“, što je i motiv za počinjenje, pa se traži direktni dolus.

Vrlo se često može raditi o odnosu sličnom ropstvu i bilo bi potrebno djelo iz čl. 178. dovesti u vezu s djelom iz čl. 175. te jasno razgraničiti ta dva djela.“ (F.Bačić-Š.Pavlović - Komentar kaznenog zakona, Organizator, 2004.)

ČLANAK 195. KZ-a PODVOĐENJE

(1) Tko podvede dijete ili maloljetnu osobu, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina.

(2) Tko radi zarade organizira ili omogućí drugoj osobi pružanje seksualnih usluga, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do tri godine.

(3) Tko drugu osobu radi zarade silom ili prijetnjom uporabe sile ili obmanom prisili ili navede na pružanje seksualnih usluga, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina.

(4) Ako je kazneno djelo iz stavka 2. i 3. ovoga članka počinjeno s maloljetnom osobom, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje tri godine.

(5) Tko djetetu organizira ili omogućí pružanje seksualnih usluga, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina.

(6) Ako je kazneno djelo iz stavka 2. ili 3. ovoga članka počinjeno s djetetom, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje pet godina.

(7) Bez utjecaja je za počinjenje kaznenoga djela iz ovoga članka je li se osoba koja se podvodi već ranije bavila prostitucijom ili ne.

Članak je u posljednjih devet godina, od izmjena i dopuna NN 129/00, izmjenama i dopunama NN 71/06 promijenjen u dijelu kojim su pooštrene kaznenopravne sankcije tako da su u stavku 1. riječi »kaznit će se zatvorom od tri mjeseca do tri godine« zamijenjene riječima »kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina«.

U stavku 2. riječi »Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se« brišu se, umjesto točke stavlja se zarez i dodaju riječi »kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do tri godine«.

U stavku 3. riječi »od 6 mjeseci« zamjenjuju se riječima »od jedne«.

U stavku 4. riječi »od jedne do osam godina« zamjenjuju se riječima »najmanje tri godine«.

U stavku 5. riječi »od tri mjeseca do tri godine« zamjenjuju se riječima »od jedne do pet godina«.

U stavku 6. riječi »od jedne do deset godina« zamjenjuju se riječima »najmanje pet godina«.

Na prvom mjestu zakon inkriminira podvođenje djeteta ili ml. osobe. Kazneno djelo iz st. 2. postoji kada je počinitelj poduzeo opisane radnje kojima se omogućava pružanje seksualnih usluga, i to radi svoje zarade, a irelevantno je zarađuje li pritom osoba koja pruža seksualne usluge.

„Za postojanje kaznenoga djela nije nužno kontinuirano svodništvo. Djelo će postojati i pri jednokratnom svodenju. Organiziranjem ili omogućavanjem pružanja seksualnih usluga radi zarade, počinitelj posreduje između dviju ili više osoba,

uglavnom davatelja i korisnika. Organiziranje označava ponašanje koje uključuje i suradnju s drugim osobama radi stvaranja uvjeta za obavljanje prostitucije. U ovaj modalitet radnje počinjenja ulazi i svaki postupak kojim se u cilju prostituiranja vrbuje, namami ili zavodi druga osoba, čak i s njenim pristankom. Omogućavanje vršenja bluda sastoji se od stvaranja uvjeta za vršenje bluda između dviju ili više osoba. Za kaznenu odgovornost počinitelja potreban je dolus. Počinitelj može biti svaka osoba (delictum communium).“ (Bačić-Pavlović, Komentar kaznenoga zakona, Organizator 2004.).

Neobičnost odredbe je da se osnovni oblik djela odnosi na podvođenje djece tako da odstupa od uobičajene gradacije osnovnog i kvalificiranih oblika nekog kaznenoga djela. Za očekivati bi bilo da je stavkom 1. inkriminirano organiziranje i omogućavanje pružanja seksualnih usluga, i to neovisno o motivu koji sada postoji u st. 2. - zarada, a da podvođenje djece te motiv zarade budu kvalificirani oblici.

Na potrebu veće jasnoće i preciznosti zakonskoga teksta ukazala je PETRA, mreža nevladinih organizacija za prevenciju i eliminaciju trgovanja ženama, te Ženska mreža Hrvatske.

Osim ukazivanja na nelogičnost analiziranog zakonskoga članka navedene nevladine organizacije predložile su izmjene Kaznenoga zakona u tom smislu, kao i uvođenje novog kaznenoga djela - kupovanje seksualnih usluga. Prethodnom analizom članka 175. KZ-a koji se odnosi na trgovanje ljudima i prostituciju, utvrđeno je da je uvedena inkriminacija ponašanja onih koji iskorištavaju položaj žrtve. Identičan bi trebao biti pristup problemu međunarodne prostitucije, podvođenja i srodnih kaznenih djela.

Bitan preduvjet za prostituciju i podvođenje je potražnja korisnika usluga. Dakle, da nema potražnje korisnika, ne bi bilo podvođenja. Jedno, za sada nekriminalizirano ponašanje, povlači drugo koje je kriminalizirano kao podvođenje ili međunarodna prostitucija, ali i treće koje se prekršajno sankcionira kao prostituiranje. Nema životne niti pravne logike da aktivnost korisnika seksualne usluge nije kriminalizirana. Takav propust dovodi do diskriminatornoga ponašanja u odnosu na žene koje su u postotku najčešće podvođene.

ČLANAK 196. KZ-a

ISKORIŠTAVANJE DJECE ILI MALOLJETNIH OSOBA ZA PORNOGRAFIJU

(1) Tko dijete ili maloljetnu osobu snimi za izradbu fotografija, audiovizualnoga materijala ili drugih predmeta pornografskoga sadržaja, ili posjeduje ili uvozi ili prodaje, ili raspacava, ili prikazuje takav materijal, ili te osobe navede na sudjelovanje u pornografskoj predstavi, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(2) Predmeti koji su bili namijenjeni ili uporabljeni za počinjenje kaznenoga djela iz stavka 1. ovoga članka oduzet će se, a predmeti koji su nastali počinjenjem kaznenoga djela iz stavka 1. ovoga članka oduzet će se i uništiti.

Nakon izmjena i dopuna Kaznenoga zakona (NN 129/00) koji sadrže istu inkriminaciju, izmjenama i dopunama NN 76/06 pooštrena je kaznenopravna sankcija tako da su u st 1. riječi »do pet godina« zamijenjene riječima »do osam godina«.

Počinitelj kaznenoga djela može biti svaka osoba, a čini ga ona osoba koja snimi dijete ili maloljetnu osobu za izradu fotografije, audiovizualnoga materijala ili drugih predmeta pornografskoga sadržaja, ili posjeduje ili uvozi ili prodaje ili raspacava ili prikazuje takav materijal ili takve osobe navede na sudjelovanje u pornografskoj predstavi. Ovim kaznenim djelom kriminalizira se dječja i maloljetnička pornografija kao javni oblik seksualnoga zlostavljanja.

ČLANAK 197. KZ-a

DJEČJA PORNOGRAFIJA NA RAČUNALNOM SUSTAVU ILI MREŽI

(1) Tko pomoću računalnoga sustava ili mreže proizvodi, nudi, distribuira, pribavlja za sebe ili drugoga, ili tko u računalnom sustavu ili na medijima za pohranu računalnih podataka posjeduje pornografske sadržaje koji prikazuju djecu ili maloljetnike u seksualnom eksplicitnom ponašanju ili koji su fokusirani na njihove spolne organe, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(2) Tko djetetu, posredstvom računalnoga sustava, mreže ili medija za pohranu računalnih podataka učini pristupačnim slike, audiovizualne sadržaje ili druge predmete pornografskoga sadržaja, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do tri godine.

(3) Posebne naprave, sredstva, računalni programi ili podaci korišteni ili prilagođeni za počinjenje kaznenoga djela iz stavka 1. i 2. ovoga članka oduzet će se.

U oba kaznena djela izmjenama i dopunama (NN 71/06) riječi »novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine« zamjenjuju se riječima »kaznom zatvora od šest mjeseci do tri godine«.

ZAKON O KAZNENOM POSTUPKU (ZKP)

(NN 110/97, 27/98, 58/99, 112/99, 58/02, 143/02, 62/03, 115/06, 12/08 i 76/09)

Novi ZKP donesen je 15. prosinca 2008. godine time da stupa na snagu u tri faze, dijelom 1. siječnja 2009., dijelom 1. srpnja 2009., a dijelom 1. studenoga 2011. godine. Njime je temeljito promijenjen sustav pravila kaznenoga postupka koji je do sada u Hrvatskoj postojao jer sud postaje treći, neutralni subjekt. Državni odvjetnik dobiva velike ovlasti tako da u prethodnom postupku predstavlja tijelo koje vodi postupak, a u središnjem stadiju zastupa optužbu.

„Duboke promjene koje donosi zakon dovest će do djelotvornoga sustava kaznenoga pravosuđa u mjeri u kojoj je hrvatsko društvo spremno graditi sustav vladavine prava. Sustav čine ljudi i materijalna sredstva. Tu je vrlo značajno pitanje medija kao posrednika u prikazivanju društvene stvarnosti. Reforma kaznenoga postupka

koja je započeta donošenjem ZKP može postići zadovoljavajuće rezultate samo uz ispunjenje četiriju uvjeta: 1. Pravovremeno (žurno) donošenje doticajnih zakonskih i podzakonskih izvora, 2. Osposobljavanje praktičara za primjenu novih pravila kaznenoga postupka, 3. Odgovarajućim organizacijskim promjenama, 4. Prihvaćanjem u društvu. Sva četiri uvjeta moraju biti optimalno ispunjena do 1. srpnja 2009. godine. Ako se u tom razdoblju ne dostigne potrebni stupanj pripreme sustava, reforma koju sadrži Zakon neće uspjeti. Stanje u tom slučaju može završiti kaosom s nesagledivim posljedicama.

Žrtva kaznenoga djela dobiva položaj kakav do stupanja na snagu zakona nije imala, time da zakon predviđa posebnu zaštitu za žrtve koja su djeca, maloljetnici i žrtve seksualnih kaznenih djela. Pravni položaj žrtve diferenciran je na temelju više kriterija: težini kaznenoga djela, naravi kaznenoga djela, dobi žrtve. U osnovi novoga pristupa je da se kazneni postupak uzima kao mehanizam uspostave narušenih prava pojedinaca, a ne samo kao postupak koji je izraz skrbi države da provede pravdu koja je narušena.

Na važnost uređenja i praktične primjene pravila koja su usmjerena zaštiti prava žrtve kaznenoga djela, ESLJP je ukazao na više odluka. Značajno je stajalište ESLJP da čl. 2.-4. i 8. Konvencije kao cjelina nalažu državi obvezu uspostavljanja zaštite prava žrtve inkriminiranjem i uređenjem procesnih pravila, a ta obveza slijedi iz čl. 1. Konvencije.“ (izvor: dr. sc. Berislav Pavišić, ZKP, Naklada 2009.)

Žrtva kaznenoga djela je osoba koja zbog počinjenja kaznenoga djela trpi fizičke i duševne posljedice, imovinsku štetu ili bitnu povredu temeljnih prava i sloboda. Oštećenik je, osim žrtve, i druga osoba čije je kakvo osobno ili imovinsko pravo povrijeđeno ili ugroženo kaznenim djelom, a sudjeluje u svojstvu oštećenika u kaznenom postupku. (čl. 202. t. 10. i 11. ZKP-a)

Žrtva kaznenoga djela ima pravo na djelotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć i potporu tijela, organizacije ili ustanove za pomoć žrtvama kaznenoga djela, te ima pravo sudjelovati u postupku kao oštećenik.

Žrtva kaznenih djela, za koja je propisana kazna zatvora od pet ili više godina, ima pravo na savjetnika na teret proračunskih sredstava prije davanja iskaza u kaznenom postupku, te pri podnošenju imovinskopravnoga zahtjeva, ako trpi teža psihofizička oštećenja ili teže posljedice kaznenoga djela. Nadalje, ima pravo na naknadu materijalne i nematerijalne štete iz državnoga fonda. (čl. 43. ZKP-a)

Žrtva kaznenoga djela protiv spolne slobode i spolnoga ćudoređa, kao ranjivi svjedok, ima i pravo prije ispitivanja razgovarati sa savjetnikom na teret proračunskih sredstava; u policiji i u državnom odvjetništvu ima pravo biti ispitana od osobe istoga spola; ima pravo uskratiti odgovor na pitanja koja se odnose na strogo osobni život žrtve; ima pravo zahtijevati ispitivanje putem audiovizualnih uređaja; ima pravo na tajnost osobnih podataka te ima pravo zahtijevati isključenje javnosti s rasprave. (čl. 45. ZKP-a)

Kada postoji vjerojatnost da bi svjedok davanjem iskaza ili odgovorima na pitanja sebe ili blisku osobu izložio ozbiljnoj opasnosti po život, zdravlje, tjelesnu nepovredivost, slobodu ili imovinu većega opsega (ugroženi svjedok), on može uskratiti iznošenje svojih osobnih podataka, davanje odgovora na pojedina pitanja ili davanje iskaza u cjelini dok se ne osigura zaštita svjedoka na način koji je razrađen zakonom. (čl. 294.-300. ZKP-a)

S obzirom da se radi o odredbama koje stupaju na snagu 2011. godine, osim u predmetima pokrenutim za kaznena djela iz čl.21. ZUSKOK, važno je u ovom trenutku spomenuti da žrtva prema odredbama zakona o kaznenom postupku, koji je trenutno na snazi, ima pravo sudjelovati u postupku kao oštećenik, predlagati dokaze i aktivno sudjelovati tijekom postupka. Primjenom članka 338. ZKP-a koji se trenutno primjenjuje, vijeće može iznimno odlučiti da se optuženik privremeno udalji iz sudnice ako svjedok odbija dati iskaz u njegovoj nazočnosti ili ako okolnosti pokazuju da u njegovoj nazočnosti neće govoriti istinu. Nakon povratka optuženika u zasjedanje, pročitat će mu se iskaz svjedoka, a optuženik ima pravo postavljati pitanja. U praksi, u ostvarenju toga prava, žrtve (oštećenici-svjedoci) znaju imati problema, osobito kada nemaju punomoćnika i nisu poučeni o pravima.

Postoje slučajevi kada je žrtvama pozvanim da daju iskaz u svojstvu oštećenika-svjedoka, uskraćivano pravo na odvjetnika s obrazloženjem da se radi o svjedocima koji zapravo nemaju pravo na odvjetnika. Postoje slučajevi kada je, usprkos postojanju tehničkih sredstava i potrebi, žrtvi-oštećeniku uskraćivano pravo na saslušanje putem videolinka s obrazloženjem da se radi o tehničkim pomagalicama namijenjenim saslušanju djece i maloljetnih osoba. Postoje slučajevi kada je od žrtava traženo suočavanje s okrivljenikom i slično. „Stara škola“ ne poznaje osobitost statusa žrtve, njenu potrebu i osnovno ljudsko pravo da je se dodatno ne traumatizira načinom vođenja postupka koji se može modificirati uz poštovanje prava svih sudionika, pa i okrivljenika.

Pravo na saslušanje putem videolinka za punoljetne žrtve seksualnih delikata teško se ostvarivalo, i još se uvijek teško ostvaruje na nekim sudovima, no na tom je području uočen znatan napredak i razvoj dobre sudske prakse. U tom smislu značajnu su ulogu odigrali edukacijski programi, ali i rad nevladinih organizacija koje se bave pružanjem pomoći ženama žrtvama trgovanja ljudima koje su proživjele i preživjele seksualno nasilje, a koje su, neposrednim kontaktiranjem nadležnih državnih odvjetništava ili osiguravanjem odvjetnika, za žrtvu uspjeli ostvariti prava koja proizlaze iz Ustava RH i Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava, odnosno prakse Europskoga suda za ljudska prava.

PREKRŠAJNO ZAKONODAVSTVO

PROSTITUCIJA I OMOGUĆAVANJE I POMAGANJE U PROSTITUCIJI

Zakon o prekršajima protiv javnoga reda i mira (NN 5/90, 30/90 i 47/90) pravno regulira pitanje prostitucije, omogućavanja i pomaganja u prostituciji na način da ih smatra prekršajima. Pitanje korisnika usluga prostitucije nije regulirano ovim niti drugim zakonima, tako da njihovo ponašanje, iako uvjetuje pojavnost prva dva ponašanja, uopće nije sankcionirano (osim kod trgovanja ljudima).

Takav stav nije dosljedan, on je diskriminatoran u odnosu na žene, pa je stoga neprihvatljiv i trebao bi biti promijenjen na način da se briše čl. 12. kao prekršaj, te da se umjesto njega uvede novi prekršaj koji bi se odnosio na korisnika i koji bi sankcionirao potražnju.

Članak 7. Zakona o prekršajima protiv javnoga reda i mira glasi:

Tko dopušta da se u njegovim prostorijama vrši bludničenje ili tko omogućuje ili na drugi način pomaže vršenju prostitucije, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u protivrijednosti domaće valute od 50 do 350 DEM ili kaznom zatvora do 30 dana.

Članak 12. Zakona o prekršajima protiv javnoga reda i mira glasi:

Tko se odaje prostituciji, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u protivrijednosti domaće valute od 50 do 200 DEM ili kaznom zatvora do 30 dana.

O zastarjelosti i neadekvatnosti ovoga zakona najbolje govore kazne koje su još uvijek u njemačkim markama, a za razmišljanje i kritiku je također regulativa kojom se iskorištavatelje (one koji omogućavaju prostor i iz toga ubiru zaradu) kažnjava jednakom kaznom zatvora kao i iskorištavane, žene koje se bave prostitucijom. Uloženi „rad“ i profit koji iz njega nastaje definitivno nije jednak, jer oni koji iznajmljuju prostorije definitivno nisu izloženi istom riziku od nasilja i ne moraju činiti skoro ništa da bi ostvarili zaradu.

PODACI DOBIVENI UVIDOM U SPISE ILI UVIDOM U DOSTAVLJENE PODATKE

OPĆINSKI KAZNENI SUD U ZAGREBU

Za kaznena djela, koja su predmet ovoga istraživanja u označenom razdoblju, istraživačkom timu je, u kratkom roku nakon zahtjeva, omogućen uvid u ukupan broj od **66 pravomoćno riješenih spisa** time da se na:

- čl. 178. - međunarodna prostitucija - odnose 4 predmeta
- čl. 195. - podvođenje - 50 predmeta
- čl. 196. - iskorištavanje djece i ml.osoba za pornografiju - 9 predmeta
- čl. 197. - upoznavanje djece s pornografijom - 3 predmeta.

Pregledom podataka utvrđeno je kako je od ukupnoga broja od **devedeset i sedam okrivljenih**, pedeset i sedam pravomoćno osuđeno, od čega je njih dvadeset priznalo počinjenje inkriminiranog kaznenoga djela. Posljedično, izrečeno je **pet bezuvjetnih kazni zatvora**, pedeset kazni zatvora uz primjenu uvjetne osude, te dvije novčane kazne.

U odnosu na četrdeset okrivljenih osoba odbijena je optužba, odnosno oslobođene su, iz razloga što je **prema dvadeset i troje nastupila zastara kaznenoga progona**, prema desetero je Općinsko državno odvjetništvo odustalo od progona, jedna okrivljena osoba je umrla, a šestero je oslobođeno optužbi zbog nedostatka dokaza. Izraženo u postotku, **osuđeno je 58,76%**, dok je neosuđeno, iz gore opisanih razloga, 41,24% okrivljenih osoba.

Statistički podaci vezani za spolnu raspodjelu kazuju nam kako je od ukupnoga broja okrivljenih u petogodišnjem referentnom razdoblju bilo **64,95% okrivljenika**, a **35,05% okrivljenica**. Šezdeset i jedan okrivljenik bio je državljanin Republike Hrvatske, jedan državljanin Bosne i Hercegovine, a jedan je imao dvojno državljanstvo SAD-a i Izraela.

Spolna raspodjela oštećenih osoba pokazuje kako je bilo **97,22% oštećenica**, te 2,78% oštećenika. Oštećenik je bio državljanin Republike Hrvatske dok je kod oštećenica devetnaest bilo državljanke Republike Hrvatske, dvije su bile državljanke Ukrajine, jedna državljanica Bosne i Hercegovine, dvanaest državljanke Rusije te jedna državljanica Kazahstana.

Tablica 5. Pregled statističkih podataka za kazneno djelo iz čl. 178. KZ-a, za godinu 2006.

OPĆENITO	
broj predmeta	1
broj okrivljenih	2
broj oštećenih	0

PRESUDE	
broj osuđujućih	0
uz priznanje	0
broj oslobođajućih/ odbija se optužba	2
zbog zastare	2
zbog odustanka ODO	0
zbog smrti okrivljenika	0
zbog nedostatka dokaza	0

KAZNENE SANKCIJE U OSUĐUJUĆIM PRESUDAMA	
bezuvjjetni zatvor	0
uvjetna osuda	0
novčana kazna	0

OPĆI PODACI OKRIVLJENIH	
SPOL	
M	Ž
2	0
RASPON GODIŠTA	
1959-1967	1959
DRŽAVLJANSTVO	
Svi RH	0

OPĆI PODACI OŠTEĆENIH	
SPOL	
M	Ž
0	0
RASPON GODIŠTA	
0	0
DRŽAVLJANSTVO	
0	0

Prema podacima dobivenim od Općinskog kaznenoga suda u Zagrebu u 2007. i 2008. godinu nije donesena nijedna pravomoćna presuda koja bi se odnosila na čl. 178. KZ-a.

ČLANAK 195. - PODVOĐENJE

U referentnom razdoblju od 2004. do 2008. godine Općinski kazneni sud u Zagrebu pravomoćno je riješio pedeset predmeta u kojima je bilo sedamdeset i šest okrivljenih, te trideset i tri oštećene osobe.

Pregledom podataka (Tablica 6.) utvrđeno je kako je od ukupnoga broja od sedamdeset i šest okrivljenih, četrdeset i pet pravomoćno osuđeno, od čega je petnaest priznalo počinjenje kaznenoga djela kako im je stavljeno na teret, te su slijedom toga izrečene četiri kazne bezuvjetnoga zatvora, trideset i devet kazni zatvora uz primjenu uvjetne osude te dvije novčane kazne. U odnosu na trideset i jednog okrivljenoga odbijena je optužba, odnosno oslobođeni su. Od toga, prema osamnaest okrivljenih nastupila je zastara kaznenoga progona, prema sedam okrivljenih je Općinsko državno odvjetništvo odustalo od progona, jedna okrivljena osoba je umrla te je pet oslobođeno zbog nedostatka dokaza. Izraženo u postotku, osuđeno je 59,21%, dok je neosuđeno, iz gore opisanih razloga, 40,79% okrivljenih osoba.

Statistički podaci vezani za spolnu raspodjelu kazuju nam kako je od ukupnoga broja okrivljenih u petogodišnjem referentnom razdoblju 57,89% okrivljenika, dok je postotak okrivljenica 42,10%. Svi okrivljenici su bili državljani Republike Hrvatske, dok je jedna okrivljenica bila državljanka Bosne i Hercegovine, jedna državljanka Ukrajine, a ostalih trideset su bile državljanke Republike Hrvatske.

Kod oštećenih, 96,97% je žena, dok je muškaraca 3,03%. Osamnaest oštećenica državljanke su Republike Hrvatske, jedna Bosne i Hercegovine, dvanaest Rusije i jedna državljanka Kazahstana. Jedini oštećenik bio je državljanin Republike Hrvatske.

U ukupnosti gledano, osuđeno je tek nešto malo više od polovice okrivljenih, no kad pogledamo detaljnije, od toga su samo četiri presude bezuvjetnoga zatvora, dok su ostale uvjetne ili samo novčana kazna. Za ovako teško kazneno djelo smatramo to blagim kažnjavanjem koje neće ispuniti svrhu generalne prevencije i utjecati na počinitelje da više ne čine to kazneno djelo, a vidimo da su svi počinitelji hrvatski državljani. Velik broj zastara upućuje na potrebu analize razloga koji su uvjetovali zastare kako bi se ubuduće učinkovitije pristupilo dovršavanju sudskih postupaka.

Tablica 6. Pregled statističkih podataka za kazneno djelo iz čl. 195. KZ-a, u rasponu od 2004. do 2008. godine

OPĆENITO	
broj predmeta	50
broj okrivljenih	76
broj oštećenih	33

PRESUDE	
broj osuđujućih	45
uz priznanje	15
broj oslobođajućih/ odbija se optužba	31
zbog zastare	18
zbog odustanka ODO	7
zbog smrti okrivljenika	1
zbog nedostatka dokaza	5

KAZNENE SANKCIJE U OSUĐUJUĆIM PRESUDAMA	
bezuvjjetni zatvor	4
uvjetna osuda	39
novčana kazna	2

OPĆI PODACI OKRIVLJENIH	
SPOL	
M	Ž
44	32
RASPON GODIŠTA	
1949-1984	1951-1983
DRŽAVLJANSTVO	
Svi RH	30 RH 1 BIH 1 Ukrajina

OPĆI PODACI OŠTEĆENIH	
SPOL	
M	Ž
1	32
RASPON GODIŠTA	
1985	1959-1993
DRŽAVLJANSTVO	
RH	18 RH 1 BIH 12 RUusija 1 Kazahstan

U nastavku slijede tablični prikazi obrađenih statističkih podataka za pojedine godine u monitoriranom razdoblju (Tablice 7., 8., 9., 10. i 11.).

Tablica 7. Pregled statističkih podataka za kazneno djelo iz čl. 195. KZ-a, za godinu 2004.

OPĆENITO	
broj predmeta	13
broj okrivljenih	20
broj oštećenih	8

PRESUDE	
broj osuđujućih	7
uz priznanje	3
broj oslobođajućih/ odbija se optužba	13
zbog zastare	18
zbog odustanka ODO	7
zbog smrti okrivljenika	4
zbog nedostatka dokaza	2

KAZNENE SANKCIJE U OSUĐUJUĆIM PRESUDAMA	
bezuvjetni zatvor	1
uvjetna osuda	4
novčana kazna	2

OPĆI PODACI OKRIVLJENIH	
SPOL	
M	Ž
11	9
RASPON GODIŠTA	
1958-1982	1961-1983
DRŽAVLJANSTVO	
Svi RH	Svi RH

OPĆI PODACI OŠTEĆENIH	
SPOL	
M	Ž
0	8
RASPON GODIŠTA	
0	1977-1993
DRŽAVLJANSTVO	
0	Svi RH

Tablica 8. Pregled statističkih podataka za kazneno djelo iz čl. 195. KZ-a, za godinu 2005.

OPĆENITO	
broj predmeta	8
broj okrivljenih	11
broj oštećenih	5

PRESUDE	
broj osuđujućih	8
uz priznanje	5
broj oslobođajućih/ odbija se optužba	3
zbog zastare	2
zbog odustanka ODO	1
zbog smrti okrivljenika	0
zbog nedostatka dokaza	0

KAZNENE SANKCIJE U OSUĐUJUĆIM PRESUDAMA	
bezuvjetni zatvor	1
uvjetna osuda	2
novčana kazna	0

OPĆI PODACI OKRIVLJENIH	
SPOL	
M	Ž
4	7
RASPON GODIŠTA	
1967-1981	1967-1980
DRŽAVLJANSTVO	
Svi RH	Svi RH

OPĆI PODACI OŠTEĆENIH	
SPOL	
M	Ž
0	5
RASPON GODIŠTA	
0	1959-1985
DRŽAVLJANSTVO	
0	4 RH 1 BIH

Tablica 9. Pregled statističkih podataka za kazneno djelo iz čl. 195. KZ-a, za godinu 2006.

OPĆENITO	
broj predmeta	15
broj okrivljenih	18
broj oštećenih	4

PRESUDE	
broj osuđujućih	14
uz priznanje	6
broj oslobođajućih/ odbija se optužba	4
zbog zastare	2
zbog odustanka ODO	1
zbog smrti okrivljenika	0
zbog nedostatka dokaza	1

KAZNENE SANKCIJE U OSUĐUJUĆIM PRESUDAMA	
bezuvjetni zatvor	1
uvjetna osuda	13
novčana kazna	0

OPĆI PODACI OKRIVLJENIH	
SPOL	
M	Ž
11	7
RASPON GODIŠTA	
1949-1981	1951-1980
DRŽAVLJANSTVO	
Svi RH	Svi RH

OPĆI PODACI OŠTEĆENIH	
SPOL	
M	Ž
1	3
RASPON GODIŠTA	
1985	1960-1976
DRŽAVLJANSTVO	
RH	Svi RH

Tablica 10. Pregled statističkih podataka za kazneno djelo iz čl. 195. KZ-a, za godinu 2007.

OPĆENITO	
broj predmeta	7
broj okrivljenih	9
broj oštećenih	3

PRESUDE	
broj osuđujućih	7
uz priznanje	1
broj oslobođajućih/ odbija se optužba	2
zbog zastare	0
zbog odustanka ODO	0
zbog smrti okrivljenika	0
zbog nedostatka dokaza	2

KAZNENE SANKCIJE U OSUĐUJUĆIM PRESUDAMA	
bezuvjetni zatvor	1
uvjetna osuda	6
novčana kazna	0

OPĆI PODACI OKRIVLJENIH	
SPOL	
M	Ž
6	3
RASPON GODIŠTA	
1953-1984	1951-1977
DRŽAVLJANSTVO	
Svi RH	Svi RH

OPĆI PODACI OŠTEĆENIH	
SPOL	
M	Ž
0	3
RASPON GODIŠTA	
0	1971-1982
DRŽAVLJANSTVO	
0	Svi RH

Tablica 13. Pregled statističkih podataka za kazneno djelo iz čl. 196. KZ-a, za godinu 2004.

OPĆENITO	
broj predmeta	4
broj okrivljenih	5
broj oštećenih	0

PRESUDE	
broj osuđujućih	4
uz priznanje	3
broj oslobođajućih/ odbija se optužba	1
zbog zastare	0
zbog odustanka ODO	1
zbog smrti okrivljenika	0
zbog nedostatka dokaza	0

KAZNENE SANKCIJE U OSUĐUJUĆIM PRESUDAMA	
bezuvjetni zatvor	0
uvjetna osuda	4
novčana kazna	0

OPĆI PODACI OKRIVLJENIH	
SPOL	
M	Ž
5	0
RASPON GODIŠTA	
1934-1982	0
DRŽAVLJANSTVO	
Svi RH	0

OPĆI PODACI OŠTEĆENIH	
SPOL	
M	Ž
0	0
RASPON GODIŠTA	
0	0
DRŽAVLJANSTVO	
0	0

Tablica 14. Pregled statističkih podataka za kazneno djelo iz čl. 196. KZ-a, za godinu 2005.

OPĆENITO	
broj predmeta	2
broj okrivljenih	2
broj oštećenih	0

PRESUDE	
broj osuđujućih	0
uz priznanje	0
broj oslobođajućih/ odbija se optužba	2
zbog zastare	0
zbog odustanka ODO	1
zbog smrti okrivljenika	0
zbog nedostatka dokaza	1

KAZNENE SANKCIJE U OSUĐUJUĆIM PRESUDAMA	
bezuvjetni zatvor	0
uvjetna osuda	4
novčana kazna	0

OPĆI PODACI OKRIVLJENIH	
SPOL	
M	Ž
2	0
RASPON GODIŠTA	
1952-1957	0
DRŽAVLJANSTVO	
Svi RH	0

OPĆI PODACI OŠTEĆENIH	
SPOL	
M	Ž
0	0
RASPON GODIŠTA	
0	0
DRŽAVLJANSTVO	
0	0

Tablica 15. Pregled statističkih podataka za kazneno djelo iz čl. 196. KZ-a, za godinu 2006.

OPĆENITO	
broj predmeta	1
broj okrivljenih	1
broj oštećenih	0

PRESUDE	
broj osuđujućih	1
uz priznanje	1
broj oslobođajućih/ odbija se optužba	0
zbog zastare	0
zbog odustanka ODO	0
zbog smrti okrivljenika	0
zbog nedostatka dokaza	0

KAZNENE SANKCIJE U OSUĐUJUĆIM PRESUDAMA	
bezuvjetni zatvor	0
uvjetna osuda	1
novčana kazna	0

OPĆI PODACI OKRIVLJENIH	
SPOL	
M	Ž
1	0
RASPON GODIŠTA	
1960	0
DRŽAVLJANSTVO	
RH	0

OPĆI PODACI OŠTEĆENIH	
SPOL	
M	Ž
0	0
RASPON GODIŠTA	
0	0
DRŽAVLJANSTVO	
0	0

Tablica 16. Pregled statističkih podataka za kazneno djelo iz čl. 196. KZ-a, za godinu 2007.

OPĆENITO	
broj predmeta	1
broj okrivljenih	1
broj oštećenih	0

PRESUDE	
broj osuđujućih	1
uz priznanje	0
broj oslobođajućih/ odbija se optužba	0
zbog zastare	0
zbog odustanka ODO	0
zbog smrti okrivljenika	0
zbog nedostatka dokaza	0

KAZNENE SANKCIJE U OSUĐUJUĆIM PRESUDAMA	
bezuvjetni zatvor	1
uvjetna osuda	0
novčana kazna	0

OPĆI PODACI OKRIVLJENIH	
SPOL	
M	Ž
1	0
RASPON GODIŠTA	
	0
DRŽAVLJANSTVO	
	0

OPĆI PODACI OŠTEĆENIH	
SPOL	
M	Ž
0	0
RASPON GODIŠTA	
0	0
DRŽAVLJANSTVO	
0	0

Tablica 19. Pregled statističkih podataka za kazneno djelo iz čl. 197. KZ-a, za godinu 2004.

OPĆENITO	
broj predmeta	1
broj okrivljenih	1
broj oštećenih	0

PRESUDE	
broj osuđujućih	0
uz priznanje	0
broj oslobođajućih/ odbija se optužba	1
zbog zastare	0
zbog odustanka ODO	1
zbog smrti okrivljenika	0
zbog nedostatka dokaza	0

KAZNENE SANKCIJE U OSUĐUJUĆIM PRESUDAMA	
bezuvjetni zatvor	0
uvjetna osuda	0
novčana kazna	0

OPĆI PODACI OKRIVLJENIH	
SPOL	
M	Ž
1	0
RASPON GODIŠTA	
1974	0
DRŽAVLJANSTVO	
1 BIH	0

OPĆI PODACI OŠTEĆENIH	
SPOL	
M	Ž
0	0
RASPON GODIŠTA	
0	0
DRŽAVLJANSTVO	
0	0

Tablica 20. Pregled statističkih podataka za kazneno djelo iz čl. 197. KZ-a, za godinu 2006.

OPĆENITO	
broj predmeta	1
broj okrivljenih	1
broj oštećenih	0

PRESUDE	
broj osuđujućih	1
uz priznanje	0
broj oslobođajućih/ odbija se optužba	0
zbog zastare	0
zbog odustanka ODO	0
zbog smrti okrivljenika	0
zbog nedostatka dokaza	0

KAZNENE SANKCIJE U OSUĐUJUĆIM PRESUDAMA	
bezuvjetni zatvor	0
uvjetna osuda	1
novčana kazna	0

OPĆI PODACI OKRIVLJENIH	
SPOL	
M	Ž
1	0
RASPON GODIŠTA	
1976	0
DRŽAVLJANSTVO	
SAD + Izrael	0

OPĆI PODACI OŠTEĆENIH	
SPOL	
M	Ž
0	0
RASPON GODIŠTA	
0	0
DRŽAVLJANSTVO	
0	0

Tablica 20. Pregled statističkih podataka za kazneno djelo iz čl. 197. KZ-a za godinu 2006.

OPĆENITO	
broj predmeta	1
broj okrivljenih	1
broj oštećenih	0

PRESUDE	
broj osuđujućih	1
uz priznanje	0
broj oslobođajućih/ odbija se optužba	0
zbog zastare	0
zbog odustanka ODO	0
zbog smrti okrivljenika	0
zbog nedostatka dokaza	0

KAZNENE SANKCIJE U OSUĐUJUĆIM PRESUDAMA	
bezuvjetni zatvor	0
uvjetna osuda	1
novčana kazna	0

OPĆI PODACI OKRIVLJENIH	
SPOL	
M	Ž
1	0
RASPON GODIŠTA	
1976	0
DRŽAVLJANSTVO	
SAD + Izrael	0

OPĆI PODACI OŠTEĆENIH	
SPOL	
M	Ž
0	0
RASPON GODIŠTA	
0	0
DRŽAVLJANSTVO	
0	0

Tablica 21. Pregled statističkih podataka za kazneno djelo iz čl. 197. KZ-a za godinu 2007.

OPĆENITO	
broj predmeta	1
broj okrivljenih	1
broj oštećenih	0

PRESUDE	
broj osuđujućih	1
uz priznanje	0
broj oslobođajućih/ odbija se optužba	0
zbog zastare	0
zbog odustanka ODO	0
zbog smrti okrivljenika	0
zbog nedostatka dokaza	0

KAZNENE SANKCIJE U OSUĐUJUĆIM PRESUDAMA	
bezuvjetni zatvor	0
uvjetna osuda	1
novčana kazna	0

OPĆI PODACI OKRIVLJENIH	
SPOL	
M	Ž
1	0
RASPON GODIŠTA	
1976	0
DRŽAVLJANSTVO	
RH	0

OPĆI PODACI OŠTEĆENIH	
SPOL	
M	Ž
0	0
RASPON GODIŠTA	
0	0
DRŽAVLJANSTVO	
0	0

Prema podacima dobivenim od Općinskog kaznenoga suda u Zagrebu u 2005. i 2008. godine nije donesena nijedna pravomoćna presuda koja bi se odnosila na čl. 197. KZ-a, dakle trend smanjivanja kroz godine se nastavio.

ŽUPANIJSKI SUD U ZAGREBU

Za sva kaznena djela koja su predmet ovog istraživanja u razdoblju 2004.-2008. dostavio je podatke o **pet spisa**, s time da se na:

- čl. 175. KZ-a - trgovanje ljudima i ropstvo - odnose dva predmeta spojena u jedan spis;
- čl. 195. KZ-a - podvođenje - tri predmeta. Za dva od tri predmeta bilo je nemoguće napraviti uvid u podatke, a u jedan spis izvršen je uvid. Radi se o djelima za koje je u postupcima izrečena jedinstvena **kazna zatvora u trajanju od pet godina i šest mjeseci te tri godine**.

Okrivljenici su u oba predmeta muškarci, državljani RH, godište 1965. i 1967.

Četiri oštećene su žene, od toga tri oštećene državljanke RH, a jedna Crne Gore, godišta od 1983. do 1991.

Tablica 22. Pregled statističkih podataka dobivenih sa Županijskog suda u Zagrebu za sva gore navedena kaznena djela kroz razdoblje 2004. - 2008. godine

OPĆENITO	
broj predmeta	5
broj okrivljenih	2
broj oštećenih	4

PRESUDE	
broj osuđujućih	2
uz priznanje	0
broj oslobođajućih/ odbija se optužba	0
zbog zastare	0
zbog odustanka ODO	0
zbog smrti okrivljenika	0
zbog nedostatka dokaza	0

KAZNENE SANKCIJE U OSUĐUJUĆIM PRESUDAMA	
bezuvjetni zatvor	2
uvjetna osuda	0
novčana kazna	0

OPĆI PODACI OKRIVLJENIH	
SPOL	
M	Ž
2	0
RASPON GODIŠTA	
1965-1967	0
DRŽAVLJANSTVO	
Svi RH	0

OPĆI PODACI OŠTEĆENIH	
SPOL	
M	Ž
0	4
RASPON GODIŠTA	
0	1983-1991
DRŽAVLJANSTVO	
0	3 RH 1 Crna Gora

DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO RH

Podaci iz ovoga izvora opsežniji su izvor podataka u odnosu na kaznena djela za koja smo to tražile, međutim teže ih je interpretirati budući da se evidencija vodi na način da se bilježe sve procesne radnje koje su te godine poduzete, bez obzira kad su započete, pa dolazi do neslaganja brojki, npr. da ima manje prijavljenih osoba nego optuženja ili presuda. To su situacije kada je u prethodnoj godini poduzeta neka procesna radnja, a u sljedećoj je donesena presuda temeljem optuženja iz prošle godine, odnosno nastupila je pravomoćnost presude koja je donesena godinu ranije. Međutim, u ukupnosti i usporedbom između godina ipak je moguće doći do nekih zaključaka.

Tablica 23. 2004 godina.

ČLAN KZ-a	PRIJAVA	ISTRAŽNI ZAHTEJ	OPTUŽNICA OP. PRIJEDLOG	PRESUDE		OSUĐUJUĆA PRAVOM.	UKUPNO
				OSUĐENI	OSLOBOĐENI		
158							0
175	1	4	3	2		2	12
178	11		10	4		2	27
195	43	16	33	6	1	9	108
196	19	2	15	18	1	16	71
197	2		3	1	1	1	8
UKUPNO	76	22	64	31	3	30	226

Tablica 24. 2005 godina.

ČLAN KZ-a	PRIJAVA	ISTRAŽNI ZAHTEJ	OPTUŽNICA OP. PRIJEDLOG	PRESUDE		OSUĐUJUĆA PRAVOM.	UKUPNO
				OSUĐENI	OSLOBOĐENI		
158							
175	4	6	2	1			13
178	2	2		2	2	2	10
195	31	3	15	18	5	5	77
196	9	2	7	10	1	1	28
197	2		2				4
UKUPNO	48	11	26	31	8	8	132

Tablica 25. 2006 godina.

ČLAN KZ-a	PRIJAVA	ISTRAŽNI ZAHTEJ	OPTUŽNICA OP. PRIJEDLOG	PRESUDE		OSUĐUJUĆA PRAVOM.	UKUPNO
				OSUĐENI	OSLOBOĐENI		
158	3	3	2	2			10
175	12	10	10	2	2		36
178	9	2	16	6	2	6	41
195	27	1	29	30	2	25	114
196	5		2	5		3	15
197	2	1	2	3		1	9
UKUPNO	58	17	61	48	6	35	225

Tablica 26. 2007 godina.

ČLAN KZ-a	PRIJAVA	ISTRAŽNI ZAHTEJ	OPTUŽNICA OP. PRIJEDLOG	PRESUDE		OSUĐUJUĆA PRAVOM.	UKUPNO
				OSUĐENI	OSLOBOĐENI		
158	15	15	9				39
175	14	13	1				28
178	13		6	4	3	8	34
195	30	4	22	20	4	19	99
196	9	4	6	4		7	30
197	6	1	4	1		1	13
UKUPNO	87	37	48	29	7	35	243

Tablica 27. 2008 godina.

ČLAN KZ-a	PRIJAVA	ISTRAŽNI ZAHTEJ	OPTUŽNICA OP. PRIJEDLOG	PRESUDE		OSUĐUJUĆA PRAVOM.	UKUPNO
				OSUĐENI	OSLOBOĐENI		
158			6	3	1	2	12
175	5	10	4	5			24
178	2		2	3		3	10
195	47	2	34	26	8	8	125
196	8	8	5	1	1	3	26
197	18	5	10	1		2	36
UKUPNO	80	25	61	39	10	18	233

Iz podataka po godinama vidljivo je da se najveći broj procesnih radnji odnosi na kazneno djelo podvođenja iz čl. 195. KZ-a, ukupno 523, što je u prosjeku stotinjak godišnje, što ne znači da se to odnosi na isti broj počinitelja (bilo je ukupno 180 prijava). Broj osuđujućih i pravomoćnih presuda za isto djelo u promatranom razdoblju je 165, što bi u prosjeku iznosilo 33 godišnje, s tim da je moguće kako je presuda u istoj godini izrečena i postala pravomoćna, ali i da je izrečena u prethodnoj godini, a postala pravomoćna u sljedećoj.

Ako pogledamo kazneno djelo iz čl.175. KZ-a za trgovanje ljudima i ropstvo, dostupni podaci govore da je osuđujućih i pravomoćnih presuda u ukupnosti 12 u pet godina, od čega su samo dvije pravomoćne (2004.), ali i dvije oslobađajuće (2006.). To može ukazivati, s jedne strane, na teško dokazivanje jednog tako složnog kaznenoga djela, ali i na još uvijek nedovoljnu spretnost pravosudnoga aparata u praksi, budući da je kazneno djelo relativno novo te da nema puno slučajeva na kojima bi se ta praksa izgradila. Vjerojatno je i da postupci traju duže obzirom da je bilo 36 prijava u navedenom razdoblju.

Za kazneno djelo međunarodne prostitucije iz čl.178. KZ-a, za koje smo već u pregledu zakonodavstva zaključile da je slično podvođenju te jedino koje ima međunarodni karakter i žrtve su podvođene izvan granica države podrijetla (što može sadržavati elemente trgovanja ljudima), relativno je malo prijava (37) za razdoblje od pet godina, ali je zanimljivo da ima 38 osuđujućih i pravomoćnih presuda, što može ukazivati na uhodanu sudsku praksu u procesuiranju tog kaznenoga djela. Iako nismo mogle do te mjere ulaziti u detalje da bismo istražile koliko je kaznenih djela tijekom postupka prekvalificirano iz trgovanja ljudima u međunarodnu prostituciju, naša je bojazan, temeljena na nekoliko primjera iz prakse, da se iz razloga učinkovitijega suđenja događa da se kaznena djela trgovanja ljudima prekvalificiraju u podvođenje ili u međunarodnu prostituciju jer pravosudni aparat s tim kaznenim

djelima ima više iskustva i učinkovitiji je u presuđivanju. S obzirom na zapriječene kazne nema velikih razlika i držimo dobrim da su počinitelji kažnjeni bez obzira na kvalifikaciju, ali time se umanjuju napori na suzbijanju trgovanja ljudima i umanjuje problem budući da su statistike vrlo male te ne odražavaju ozbiljnost opasnosti kojom je Hrvatska zahvaćena, kao i sve države u regiji (koje inače registriju puno veći broj takvih slučajeva).

PREKRŠAJNI SUD U ZAGREBU

Ovaj sud nije udovoljio našem traženju uvida u spise u rokovima koji su bili zadani u ovom projektu, što je rezultiralo obradom u vrlo kratkom vremenskom razdoblju čime je bilo manje mogućnosti za temeljito istraživanje dobivenih podataka. Naime, prvi upit postavljen je dana 9. ožujka 2009., nakon molbi i požurnica, a potom i dodatne argumentacije Ureda za udruge Vlade RH, tek dana 21. rujna 2009. omogućen je uvid u podatke za 841 prekršajni predmet što je izuzetno mnogo spisa za obradu u kratko vrijeme. Dobiveni podaci odnose se na:

- **44 predmeta iz čl. 7. Zakona o prekršajima protiv javnoga reda i mira** - omogućavanje i pomaganje u prostituciji, te
- **797 predmeta iz čl. 12. Zakona o prekršajima protiv javnoga reda i mira** - prostitucija

što ukupno čini **841 predmet**.

Analiza dobivenih podataka:

Prilikom obrade predmeta utvrđeno je kako je **broj okrivljenih osoba manji od broja predmeta**, a to je iz razloga što se određene osobe više puta pojavljuju kao prekršitelji zakona. To je najvidljivije na primjeru obrađenih podataka za čl. 12. Zakona o prekršajima protiv javnoga reda i mira⁴ gdje je prosječno **2,76 predmeta po okrivljenoj osobi** u petogodišnjem promatranom razdoblju. Treba napomenuti da se broj recidivista pratio za svaku godinu posebno.

Uvidom u tablične podatke vidljivo je da je **najveći broj prijava (31 od ukupno 44) podnio Odjel organiziranoga kriminaliteta**. Bilo bi zanimljivo vidjeti pojavljuju li se neki od okrivljenika u prekršajnim postupcima kao okrivljenici u kaznenim postupcima radi npr. kaznenoga djela podvođenja ili međunarodne prostitucije, ili pak organizatori prostitucije prolaze s minimalnim prekršajnim kaznama. Zbog ograničenoga vremena uvida u podatke nije bilo moguće istraživanje u ovom smjeru, iako je vjerojatno da se vrlo često radi o djelima koja se djelomično preklapaju.

Prilikom obrade podataka korišten je termin "presuda" umjesto "rješenje", a sve iz razloga posljednje izmjene Prekršajnoga zakona.

Kako bi se jasnije mogli razlučiti obrađeni podaci, ukupni broj predmeta razmatran

⁴ Tablica 33.

je prema podnositeljima prijava te se u nastavku prati daljnji tijek zaprimljenih prijava i u konačnici ishod istih prijava.

Od ukupno četrdeset i četiri prijave u odnosu na čl. 7. Zakona o prekršajima protiv javnoga reda i mira kroz promatrano petogodišnje razdoblje, trideset i četiri su pravomoćno okončane **osudujućom presudom, što izraženo u postotku čini 77, 27%**, dakle predmeta u kojima nije bilo osudujuće presude je 22,73%. Među njima je bila jedna oslobađajuća presuda, jedan postupak je obustavljen, nastupilo je šest zastara u redovnom postupku i dvije zastare povodom žalbe na Visokom prekršajnom sudu.

U osudujućim presudama **uglavnom su izricane novčane kazne ili uvjetne zatvorske kazne za razliku od prikaza postupanja po čl. 12. Zakona o prekršajima protiv javnoga reda i mira u odnosu na prostituciju gdje iz tablica proizlazi visok postotak izrečenih kazni bezuvjetnoga zatvora**. Zaključno, strožije se kazne izriču ženama koje se bave prostitucijom nego organizatorima prostitucije, što upućuje na neadekvatan pristup problemu te na sudsku praksu koju bi u tom smislu bilo potrebno korigirati.

Podaci koji se odnose na raspodjelu po spolu okrivljenih osoba ukazuju kako je u ukupnom zbroju od četrdeset i dvoje okrivljenih 64,28% muškaraca te 35,72% žena, što ukazuje da su organizatori ipak u većini muškarci. Sve okrivljene osobe bile su državljani Republike Hrvatske, što je i logično s obzirom na mogućnost **posjedovanja ili iznajmljivanja stana**.

Tablica 28. Pregled statističkih podataka obrađenih s Prekršajnoga suda u Zagrebu za čl. 7. Zakona o prekršajima protiv javnoga reda i mira kroz razdoblje 2004. - 2008.

OPĆENITO		OPĆI PODACI OKRIVLJENIH	
broj predmeta	44	SPOL	
broj okrivljenih	42	M	Ž
od toga maloljetnih	1	27	15
broj recidivista	2	RASPON GODIŠTA	
prosječno predmeta po okrivljeniku	0	1950-1982	1951-1989
		DRŽAVLJANSTVO	
		Svi RH	Sve RH

U nastavku slijede tablični prikazi obrađenih statističkih podataka za pojedine godine u monitoriranom razdoblju (Tablice 29., 30., 31., 32., 33.).

Tablica 29. Pregled statističkih podataka za prekršaj iz čl. 7. KZ-a za godinu 2004.

Tablica 30. Pregled statističkih podataka za prekršaj iz čl. 7. KZ-a za godinu 2005.

Tablica 31. Pregled statističkih podataka za prekršaj iz čl. 7. KZ-a za godinu 2006.

Tablica 32. Pregled statističkih podataka za prekršaj iz čl. 7. KZ-a za godinu 2007.

Tablica 32. Pregled statističkih podataka za prekršaj iz čl. 7. KZ-a za godinu 2008.

PODACI PREKRŠAJNOGA SUDA - ČLANAK 12. PROSTITUCIJA

Od ukupno **797 prijava** kroz promatrano petogodišnje razdoblje **785 pravomoćno je okončano osuđujućom presudom**, od čega **776 na temelju priznanja**. Izraženo u postotku, od ukupnoga broja predmeta, 98,49% su s osuđujućim presudama, dok je predmeta u kojima nije bilo osuđujuće presude 1,51%. Među posljednje spomenutima dvije su bile oslobađajuće presude, dva postupka su obustavljena, nastupile su četiri zastare u redovnom postupku i dvije zastare povodom žalbe na Visokom prekršajnom sudu.

Podaci koji se odnose na spolnu raspodjelu okrivljenih osoba ukazuju kako je u **ukupnom zbroju od dvjesto osamdeset devet okrivljenih 2,08% muškaraca te 97,92% žena**. Svi okrivljenici bili su državljani Republike Hrvatske, dok je kod okrivljenica bilo **270 državljanke Republike Hrvatske, pet Ukrajine, četiri Rusije, dvije Bosne i Hercegovine te dvije državljanke Republike Srbije**.

Ukoliko se usporede zbirni podaci za čl. 7. i zbirni podaci za čl. 12. Zakona o prekršajima protiv javnoga reda i mira vidljivo je kako je ogroman **nesrazmjer između broja pravomoćno riješenih predmeta za ta dva prekršaja**. Ukratko, čl. 7. odnosi se na osobe koje u vlastitom prostoru omogućavaju bludničenje i/ili pomažu vršenju prostitucije, dok se čl. 12. odnosi na osobe koje se odaju prostituciji. Jednostavnom usporedbom jasno je kako **represivni aparat reagira na posljednju kariku u lancu, odnosno osobe koje se odaju prostituciji, dok gotovo zanemaruje organizatore**.

Valja primijetiti i kako se velika **većina osuđujućih presuda temelji na priznanju** te okrivljenima budu izrečene uglavnom bezuvjetne zatvorske kazne ili novčane kazne. Izricanje bezuvjetnih zatvorskih kazni u praksi vrlo često znači da se vrijeme koje su okrivljene osobe provele na zadržavanju ili u pritvoru na kraju uračunava u izrečenu kaznu. Dakle, donose se kompromisne odluke radi „pokrivanja“ razdoblja tijekom kojeg su okrivljene bile lišene slobode. **Statistika, međutim, u konačnici izgleda poražavajuće jer se u odnosu na čl. 12. bezuvjetne zatvorske kazne izriču u velikom postotku za razliku od sankcija koje se izriču u odnosu na čl. 7. koje su uglavnom novčane kazne ili uvjetne osude, a trebalo bi biti barem obrnuto.**

Osim navedenoga bilo bi zanimljivo vidjeti je li ishod rada Odjela organiziranoga kriminala samo prijava po čl. 12. ili i druge prekršajne i kaznene prijave koje bi se odnosile na organiziranje prostitucije, međunarodne prostitucije i trgovanja ljudima, što u konkretnom istraživanju nije bilo moguće učiniti zbog ograničenoga uvida u podatke.

Tablica 33. Pregled statističkih podataka obrađenih s Prekršajnoga suda u Zagrebu za čl. 12. Zakona o prekršajima protiv javnoga reda i mira kroz razdoblje 2004. - 2008.

U nastavku slijede tablični prikazi obrađenih statističkih podataka za pojedine godine u monitoriranom razdoblju (tablice 34., 35., 36., 37., 38.).

Tablica 34. Pregled statističkih podataka za prekršaj iz čl. 12. KZ-a za godinu 2004.

A large rectangular area that has been completely redacted with a solid blue color, obscuring any data that was present in the table for the year 2004.

Tablica 35. Pregled statističkih podataka za prekršaj iz čl. 12. KZ-a za godinu 2005.

A large rectangular area that has been completely redacted with a solid blue color, obscuring any data that was present in the table for the year 2005.

Tablica 36. Pregled statističkih podataka za prekršaj iz čl. 12. KZ-a za godinu 2006.

A large rectangular area that has been completely redacted with a solid blue color, obscuring any data that was present in the table for the year 2006.

Tablica 37. Pregled statističkih podataka za prekršaj iz čl. 12. KZ-a za godinu 2007.

A large rectangular area that has been completely redacted with a solid blue color, obscuring any data that was present in the table for the year 2007.

Tablica 38. Pregled statističkih podataka za prekršaj iz čl. 12. KZ-a za godinu 2008.

Pregledom po godinama može se primijetiti značajan rast broja predmeta iz 2004. na 2005. godinu (sa 154 na 236) da bi kasnijih godina taj broj polako počeo opadati, dok broj okrivljenih u svim godinama ostaje otprilike na istom nivou, između 50 i 60. To bi se možda moglo tumačiti slabljenjem interesa policije da progoni uvijek iznova iste žene budući da politika kažnjavanja očito ne daje željene rezultate i ima puno recidiva. Ako je tome zaista tako, to je samo još jedan od razloga da se razmisli o ukidanju kažnjavanja žena u prostituciji, ali ne na način da se prostitucijski biznis legalizira budući da bi time profitirali oni koji se bogate preko tijela žena koje su, na ovaj ili onaj način, prisiljene baviti se prostitucijom, inače ne bi uvijek iznova riskirale kažnjavanje.

To potvrđuje i činjenica da je ogromna većina presuda (776 od ukupno 797) donesena na osnovi priznanja, dakle žene su svjesne da čine prekršaj i to ne osporavaju, osjećaju se krivima što to čine i prihvaćaju kaznu bez pogovora jer im nitko ne nudi ništa drugo kako bi mogle s tim prestati. Time možda rezignirano ukazuju na besmislenost zakona koji od dvije strane uključene u problem kažnjavanja samo jednu, dok druga prolazi potpuno nezapaženo, a zapravo svojom potražnjom uzrokuje problem. Po relativno ujednačenom broju počinitelja po godinama možda bismo također mogle zaključiti da se tim poslom bavi ista grupacija ljudi koja se, zbog blage kaznene politike, ne boje zakona, ali nismo do te mjere mogle ići u detalje.

VISOKI PREKRŠAJNI SUD

Ovaj sud istraživačkom timu nije udovoljio traženje uvida u sudske spise ocjenjujući traženje radi znanstvene analize nesvrshodnim jer „u arhivskom primjerku spisa predmeta ostaje samo odluka suda, zapisnik o vijećanju i žalba jedne od stranaka u postupku“. Dostavljeni su nam samo statistički podaci o pravomoćno riješenim predmetima u razdoblju 2004.-2008. Zbog navedenoga, podaci Visokog prekršajnoga suda ne mogu se detaljnije analizirati niti možemo prihvatiti razlog za neudovoljavanjem molbi, tim više što ukupni broj predmeta nije velik, a moglo bi nas zanimati kako je odlučivalo vijeće i tko se na što žalio.

Prema dostavljenim podacima proizlazi da je u razdoblju 2004.-2008. pravomoćno dovršeno ukupno **11 predmeta vezanih za djelo prekršaja utvrđeno čl. 7. Zakona o prekršajima protiv javnoga reda i mira i 36 predmeta vezanih za djelo prekršaja utvrđeno čl. 12. Zakona o prekršajima protiv javnoga reda i mira**, s time da su u tijeku još dva postupka.

U 11 predmeta u odnosu na čl. 7. u predmetima se pojavljuje 15 okrivljenika. U 6 žalbenih postupaka potvrđena je prvostupanjska presuda, u 1 postupku utvrđena je bitna postupovna povreda, a **u 4 predmeta obustavljen je postupak radi zastare**. U 51% predmeta postupak je trajao više od 121 dan.

U 36 predmeta u odnosu na čl. 12. u predmetima se pojavljuje 39 okrivljenih. **U petnaest žalbenih postupaka potvrđena je prvostupanjska presuda**, u dva predmeta utvrđena je bitna postupovna povreda, dva predmeta su u postupku, a **petnaest ih je obustavljeno radi zastare gonjenja**. U 69,44 % predmeta postupak je trajao više od 121 dan.

Unatoč šturim podacima i neznanju kolike su i kakve kazne izrečene, vidimo da se politika kažnjavanja u drugom stupnju ne razlikuje bitno od prvostupanjskoga suda. I tu se nalazi više okrivljenih za prostituciju nego onih koji ju zapravo omogućavaju, ali u skoro tri puta manjem omjeru (39 prema 15 ili 2,6 : 1) nego kod Prekršajnoga suda (289 prema 42 ili 6.9 : 1). Ako se prisjetimo činjenice koju smo ustanovili interpretirajući podatke Prekršajnoga suda, da je od ukupno **797 prijava** kroz promatrano petogodišnje razdoblje **785 pravomoćno okončano osuđujućom presudom**, od čega **776 na temelju priznanja**, možemo pretpostaviti **da se nisu žalile one koje su priznale krivnju** (iako je moguće da su to učinile jer su mislile kako su previše kažnjene).

Sve u svemu, paradoksalno je da se u puno većem postotku u odnosu na ukupni broj žale omogućavatelji prostitucije prema kojima je i tako blaža politika kažnjavanja (manje zatvorskih kazni, a više novčanih), nego one koje su u njihovim prostorima iskorištavane. S obzirom na neravnopravnost u pozicijama moći i društvenom statusu to, između ostaloga, ukazuje i na nisku razinu samopoštovanja kod žena u prostituciji koja se, sigurne smo, ne bi podigla niti time da se tome što rade dade status profesije.

URED ZA LJUDSKA PRAVA VLADE RH

Okvir za djelovanje na suzbijanju trgovanja ljudima donijela je Vlada Republike Hrvatske na svojoj sjednici 9.5.2002. godine kada je donijela Odluku o osnivanju Nacionalnoga odbora Vlade Republike Hrvatske za suzbijanje trgovanja ljudima (NN 54/02) kome po položaju predsjedava potpredsjednica Vlade za društvene djelatnosti i ljudska prava.

Nacionalni odbor izrađuje Nacionalne planove za suzbijanje trgovanja ljudima po razdobljima te godišnje Operativne planove koji sadrže cijeli niz aktivnosti i mjera podijeljenih u 5 prioriteta područja (zakonski okvir, pomoć i zaštita žrtava, prevencija, edukacija i međunarodna suradnja) i određeni su nositelji pojedinih aktivnosti, kao i indikatori za praćenje provedbe. Izvješće o provedbi Operativnoga plana za suzbijanje trgovanja ljudima Ured izrađuje svake godine i podnosi ga Vladi RH. Izvještaj se izrađuje na način da svi nositelji aktivnosti i mjera dostavljaju Uredu, tj. Nacionalnom koordinatoru podatke o realizaciji planiranih aktivnosti (pa tako i nevladine organizacije), što se onda objedinjava u jedinstveni izvještaj.

Nacionalni odbor, kao najšire tijelo, sastoji se od predstavnika i predstavnica zakonodavne i sudbene vlasti te nevladinih organizacija i medija. Sastaje se vrlo rijetko, jednom ili dva puta godišnje, a npr. u 2007. godini u punom sastavu nije se okupio niti jednom. Iako je oformljen kao tijelo koje bi trebalo donositi odluke, njegova je funkcija na neki način kroz praksu decentralizirana i prenesena na operativniju razinu, na Nacionalnoga koordinatora i Operativni tim. Odluku o osnivanju Operativnoga tima donijela je predsjednica Nacionalnoga odbora 16.9.2003. godine upravo iz razloga da se ubrza implementacija aktivnosti predviđenih Nacionalnim planom i olakša donošenje važnih odluka, što se pokazalo učinkovitim. Operativni tim saziva Nacionalni koordinator, ali inicijativu može dati bilo tko od članova ako misli da postoji potreba, uglavnom sa svrhom da se razmotre slučajevi i načini podrške identificiranim žrtvama, ali i zbog izrade planova, praćenja aktivnosti i razmjene informacija.

Pored ovih dvaju tijela organizirani su još operativniji, Mobilni timovi, čiji je rad reguliran *Protokolom o identifikaciji i direktnoj pomoći žrtvama*, a čine ih predstavnice centara za socijalnu skrb, nevladinih organizacija i Crvenoga križa te koji su prošli sustavnu edukaciju za direktan rad sa žrtvama. Članice Mobilnih timova poziva se kad policija ustanovi da je identificirala žrtvu trgovanja, pa osobu treba smjestiti u postojeća skloništa ili prihvatilišta, ili na neki drugi način joj pružiti podršku. Od 2005.g. Mobilni timovi, tj. predstavnice nevladinih organizacija, sve su manje angažirane i pozivane na teren kao pomoć pri identifikaciji iako su neke uložile dodatne napore osigurati sredstva za kontinuirana dežurstva i vozila kako bi zaista bile na raspolaganju 24 sata svakoga dana u godini te mobilne i mogle u svakom trenutku izaći na teren.

Razlog tome leži u činjenici da je *Protokolom o identifikaciji i direktnoj pomoći žrtvama*,

službeno usvojenim od Vlade RH, sada jasno definirano da identifikaciju žrtava vrši isključivo i samo policija, za razliku od početaka kada se govorilo da u tom procesu mogu sudjelovati i drugi - nevladine organizacije, IOM, predstavnici državnih službi i sl.. Pravna kvalifikacija ovisi o službenoj potvrdi činjenica iz bića kaznenoga djela koje mogu osigurati samo policija i Državno odvjetništvo.

Drugim riječima, u postojećem sustavu identifikacija je zapravo verifikacija i žrtvom se priznaje samo ona osoba kod koje je moguće dokazati da se trgovanje ljudima zaista i dogodilo, a ako takvih dokaza nema, sama sumnja, pa čak i činjenica da osoba sama tvrdi kako je žrtva, nije dovoljna da bi stekla taj status i službeno ušla u program pomoći i zaštite.

Tijekom godina u sustavu su, kroz različite edukacije, educirani predstavnici i predstavnice nekih ministarstava koja su odlučila organizirati tzv. koordinate za suzbijanje trgovanja ljudima pa je tako određeno 26 osoba iz redova policije - odjela suzbijanja organiziranoga kriminaliteta - i 22 iz redova socijalne skrbi koji djeluju regionalno. Svi oni trebali bi djelovati koordinirano kako bi se identificiranim žrtvama na njihovom terenu što brže i lakše osigurala potrebna podrška. Koordinator socijalne skrbi važni su osobito u slučajevima kada se radi o djeci žrtvama trgovanja, jer se tu po zakonu odmah treba postaviti skrbnika za posebne slučajeve. Istim slijedom krenulo se i s edukacijama granične policije te predstavnika iz sustava zdravstva.

Sustav se iz godine u godinu poboljšava, ali to se ne odražava bitnije na broj identificiranih žrtava. Iz Ureda za ljudska prava dostavili su nam podatke od uspostave sustava identifikacije žrtava 2002. do kraja 2008. godine, pa ćemo ih ovdje tako i prikazati. Identificirano je ukupno 75 žrtava, što je u prosjeku 15 osoba godišnje. Podaci prema podrijetlu žrtava su sljedeći:

Tablica 39.*Veliki dio državljan/ki RH žrtve su tzv. unutarnjega trgovanja ljudima. **U trenutku identifikacije žrtve naziv države bio je Srbija i Crna Gora

DRŽAVLJANSTVO	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	=
Hrvatska	2	2	6	3	3	9	4	29*
BIH	0	1	2	1	1	2	2	9
Bugarska				1	3			4
Kamerun		1						1
Maroko			1					1
Moldavija	3	1	2			1		7
Rumunjska				3	1	1		5
Rusija		1						1
Slovačka		1						1
Srbija (i CG)		1	3		1**	3	1	9
Ukrajna	2		2		3			7
Albanija						1		1
Bez državljanstva	1							1
UKUPNO	8	8	19	6	13	15	7	76

Iz gornje tablice vidljivo je da je više od trećine žrtava hrvatskoga državljanstva, a po učestalosti slijede susjedne države Srbija i BiH, što ukazuje na činjenicu da su države u regiji u sličnom položaju kao tranzicijske države te izložene ovom problemu daleko više od drugih. Jednako tako to može ukazivati na mnogo drugih čimbenika koji utječu na pozitivnu identifikaciju žrtava trgovanja, primjerice da se žrtve iz zemalja Istočne Europe olako svrsta u kategoriju „dobrovoljnih prostitutki“ i bez opsežnijih provjera vrati u njihove matične države.

Ako usporedimo ove podatke s onima dobivenim od Općinskog kaznenoga suda, vidimo da je i tamo, kod oštećenica promatranih kaznenih djela (podvođenja, međunarodne prostitucije), devetnaest bilo državljanke Republike Hrvatske, dok ih je 15 stranoga državljanstva: dvije su bile državljanke Ukrajine, jedna Bosne i Hercegovine, dvanaest Rusije te jedna državljanica Kazahstana.

S obzirom na udaljenost država iz kojih dolaze, kao i u slučaju ovog kaznenoga djela, ponovno ističemo pretpostavku da žene zasigurno nisu bile u mogućnosti same organizirati put i boravak u Hrvatskoj, a kamoli posao. Netko je to učinio za njih i malo je vjerojatno da je to učinio iz humanitarnih razloga. Neke možda nisu imale sliku da će se baviti prostitucijom, ali su to prihvatile ne bi li na taj način otplatile dug i eventualno nešto zaradile što će moći ponijeti kući i opravdati svoj odlazak u potrazi za poslom. Pretpostavljamo da je to razlog zbog kojeg na pitanje jesu li prisiljene, koje posebno trenirani policajci koji rade na identifikaciji žrtava trgovanja postavljaju ljudima, žene odgovaraju niječno. Izjave koje smo čule od nekih policajaca da su one „čak ljute što ih se tjera kući i onemogućava da se bave prostitucijom jer im oduzimaju dobru zaradu“ mi shvaćamo jer znamo da ih se u poslušnosti drži najčešće prijetnjama i ucjenama kako će stradati ili o njihovim

aktivnostima biti obaviješteni njihova rodbina i sl.

U svakom slučaju mislimo da bi, unatoč sada već dobroj educiranosti policajaca, pri prvom razgovoru sa žrtvama trebala biti prisutna stručna osoba iz nevladinih organizacija te bi trebao biti osiguran privremeni smještaj, neovisan o postojećim službenim skloništima i prihvatilištima, u kojem bi preživjela mogla boraviti nekoliko dana uz stručnu podršku kako bi osvijestila u kakvom se položaju zapravo nalazi. To je za sada, zajedno s odobravanjem privremenoga boravka, omogućeno jedino onima koje su odmah potvrđene kao žrtve, bilo da su to same rekly ili su okolnosti takve da nema nikakve sumnje kako su bile iskorištavane.

Iz tablice 39. također vidimo da zadnje dvije godine izostaju žrtve iz udaljenih država (samo je jedna iz Moldavije) i uglavnom su identificirane naše državljanke ili one iz susjednih država.

Tome je jedan od uzroka ulazak nekih država u EU, kao npr. Rumunjske pa njihovi državljani/državljanke sada legalno mogu prelaziti granice koje su donedavno bile za njih zatvorene, što trgovcima olakšava posao jer ih ne moraju ilegalno prebacivati preko granice. Dobivene podatke sumirale smo u tablicama po godinama na koje se odnosi naše istraživanje, a radi lakše preglednosti:

Br.	Država podrijetla	Dob/godina.	Spol	Vrsta eksploatacije
19	2004.			
1	RH		Ž	seksualna
2	RH		Ž	seksualna
3	RH		Ž	seksualna
4	RH		Ž	seksualna
5	RH		Ž	seksualna
6	Rumunjska		M	radna
7	Rumunjska		M	radna
8	Rumunjska		M	radna
9	SICG		Ž	seksualna
10	SICG		Ž	seksualna
11	SICG		Ž	seksualna
12	Moldavija		Ž	seksualna
13	Moldavija		Ž	seksualna
14	Ukrajina		Ž	seksualna
15	Ukrajina		Ž	seksualna
16	Maroko		Ž	seksualna
17	BIH		Ž	seksualna
18	BIH		Ž	seksualna
19	BIH		M	radna

Br.	Država podrijetla	Dob/godina.	Spol	Vrsta eksploatacije
6	2005.			
20	Bugarska	mlt 15	Ž	seksualna
21	Rumunjska	18	Ž	seksualna
22	RH	18	Ž	seksualna
23	RH	mlt	Ž	seksualna
24	RH	37	M	radna
25	RH	27	Ž	seksualna
13	2006.			
26	RH	18	Ž	seksualna
27	RH	21	Ž	seksualna
28	RH		Ž	seksualna
29	Bugarska	27	Ž	seksualna
30	Bugarska	20	Ž	seksualna
31	Bugarska	52	Ž	radna
32	Ukrajina	30	Ž	seksualna
33	Ukrajina	24	Ž	seksualna
34	Ukrajina	dijete 4	Ž	usvajanje
35	BIH	20	Ž	seksualna
36	Srbija	22	Ž	seksualna
37	Rumunjska	mlt 15	M	seksualna
38	Albanija	29	Ž	rađanje djeteta
15	2007.			
39	BIH	67	M	radna
40	RH	26	Ž	seksualna
41	RH	20	Ž	seksualna
42	RH	21	Ž	seksualna
43	RH	26	Ž	seksualna
44	RH	36	Ž	seksualna
45	RH	28	Ž	seksualna
46	RH	23	Ž	seksualna
47	RH	22	Ž	seksualna
48	Srbija	21	Ž	seksualna
49	Srbija	23	Ž	seksualna
50	RH	29	M	radna
51	BIH	mlt 13	Ž	seksualna
52	Srbija	25	Ž	seksualna
53	Moldavija	26	Ž	seksualna

Br.	Država podrijetla	Dob/godina.	Spol	Vrsta eksploatacije
7	2008.			
54	RH	36	M	radna
55	RH	20	Ž	seksualna
56	RH	22	Ž	seksualna
57	RH	30	Ž	seksualna
58	RH	22	Ž	seksualna
59	RH	40	Ž	radna
60	Srbija	29	Ž	radna

*Za 2004. godina nema pojedinačnih podataka, nego je konstatirano da je „prosječna starost žrtava 24,4 godina, a 3 žrtve su maloljetne“

U ovoj sumi od 60 identificiranih žrtava nalazimo 25 žrtava podrijetlom iz Hrvatske, što je 41,7%, dakle približava se polovini, a ako bismo gledali samo zadnje dvije godine, od 22 žrtve ima ih 13, i to već prelazi polovinu (59%). Od toga broja samo su tri muškarca koji su radno iskorištavani, sve su žene i djevojke iskorištavane u prostituciji. Ako na osnovi ovako maloga broja pokušamo govoriti o trendovima, izgleda da Hrvatska sve više postaje zemlja podrijetla te da je djelovanje svih aktera na suzbijanju trgovanja ljudima još uvijek iznimno važno. Isto tako moguće je tumačenje da je policiji puno lakše doprijeti do naših državljanke koje su angažirane u prostituciji, nego do onih koje trgovci prebacuju kroz Hrvatsku ili ih ovdje samo kratkotrajno iskorištavaju (vidjeli smo da ima strankinja uhvaćenih u tom prekršaju) jer znamo da na putu prema državama Zapadne Europe žene najčešće još uvijek misle da će ostvariti željeni cilj i ne doživljavaju same sebe žrtvama pa to ne mogu niti priznati.

U ukupnom broju identificiranih, muškarci (njih 8) u navedenom razdoblju čine 13,3% žrtava, što znači da je žena 86,7%, a gotovo sve (osim tri nešto starije dobi - 59, 40 i 29 godina) seksualno su iskorištavane, pa čak i tri maloljetnice. To korelira i sa svjetskim statistikama i ukazuje na potrebu da se problem prostitucije tretira ozbiljnije te da ga se počne povezivati s problemom trgovanja ženama. Bilo bi dobro da se konačno počne shvaćati kako vlasnici seks- industrije, koji najviše profitiraju na tijelima žena kroz prostituciju i pornografiju, na perfidan način potiču potražnju kod muškaraca kao dominantnoga i ekonomski moćnijega spola kako bi žene zadržali u podređenom položaju. Jedan od primjera za to je i legalizacija prostitucije koja pod krinkom poboljšanja njihovoga položaja zapravo gura žene još dublje u neravnopravnost i izloženost nasilju. To je razumljivo jer je puno lakše i manje košta nego da se financiraju programi koji će pomoći ženama da izađu iz prostitucije i ostvare punu ravnopravnost s muškarcima.

Ne samo da manje košta, nego državama donosi i dobit pa mnoge države koje su potpisale UN-ovu *Konvenciju o suzbijanju trgovanja osobama i iskorištavanja prostitucije drugih iz 1949. godine*, (potpisanu 2.12.1949. godine, godinu dana nakon *Opće deklaracije o ljudskim pravima*) provode neke oblike legalizacije odnosno regulacije prostitucije. Navedena Konvencija izriječno zabranjuje legalizaciju prostitucije, 119 država su potpisnice, ali vrlo lako zanemaruju vlastiti potpis i krše Konvenciju. Zašto? Jer potpis ne povlači nikakve sankcije, za razliku od već spomenute svježe Konvencije Vijeća Europe koja je, pretpostavljamo zbog toga iskustva, ustanovila kontrolni mehanizam nazvan GRETA (grupa eksperata i ekspertica iz prvih deset zemalja koje su ratificirale Konvenciju). GRETA treba nadzirati kako se Konvencija primjenjuje u državama koje su je ratificirale.

Na to upozorava Europski ženski lobi (EWL):

PORAST TRGOVANJA ŽENAMA USLIJED EU TOLERANCIJE SUSTAVA PROSTITUCIJE

Prema UN-u, 79% trgovanja ljudima odvija se u svrhu seksualnoga iskorištavanja. Shod-

no tome nimalo ne iznenađuje da su više od 80% tih žrtava žene. Kako bi obilježio svoj treći Dan protiv trgovanja ljudima, EU će održati Ministarsku konferenciju 19. i 20. listopada koja će se fokusirati na globalno partnerstvo iz perspektive europske sigurnosti i pravde.

Komentirajući ovaj skorašnji događaj, Brigitte Triems, predsjednica EWL/EPACVAW, rekla je: „Europski ženski lobi (EWL) i njegov Europski centar za stvaranje politika protiv nasilja nad ženama (EPACVAW) ‘žale što Konferencija neće govoriti o trgovanju ljudima iz perspektive rodne jednakosti te imenovati prave uzroke trgovanja ženama u svrhu seksualnoga iskorištavanja.’“

„Vrijeme je da EU i njegove zemlje članice istraže čimbenike koji ih širom svijeta čine privlačnima za trgovanje ženama u svrhu seksualnoga iskorištavanja, izjavljuje Colette De Troy, direktorica EPACVAW-a. ‘EU mora prepoznati da toleriranje sustava prostitucije u Europi, zajedno s opstankom povijesno nejednakih odnosa moći žena i muškaraca, vodi do širokoga prihvaćanja muškoga korištenja i kontrole ženskih tijela, što dovodi do povećanoga intenziteta muškoga nasilja nad ženama.’“

„Stoga ne iznenađuje da je nedostatak politike Europske unije protiv nasilja nad ženama doveo do porasta svodništva i što potiče trgovanje ženama u Europu u svrhu seksualnoga iskorištavanja i seks-turizma“, objašnjava Brigitte Triems. „Kako bi se ozbiljno bavilo suzbijanjem trgovanja ženama u svrhu seksualnoga iskorištavanja, EU mora prije svega suzbijati potražnju za prostitucijom kroz podizanje svijesti, edukaciju o ravnopravnosti i učinkovite sankcije za kupce u prostituciji i svodnike.“

Kako EU nastoji ojačati svoju ulogu ključnoga čimbenika na međunarodnoj sceni, EWL i EPACVAW pozivaju EU da potvrdi svoju snažnu predanost iskorjenjivanju svih oblika muškoga nasilja nad ženama unutar svojih granica, kao i izvan svoga teritorija. „Nadamo se da će Europskoj uniji Ministarska konferencija biti prilika za konkretnu strategiju suzbijanja trgovanja ženama na međunarodnoj razini, utemeljenoj na snažnoj europskoj predanosti ostvarivanju prava žena na fizički, moralni i seksualni integritet“, zaključuje Brigitte Triems.

Izvor: www.epacvaw.org/spip.php?article406

PRAĆENJE SUDSKIH RASPRAVA

Sudske rasprave pratile su se na dva načina: putem angažmana punomoćnika oštećenim osobama te osobnom nazočnošću raspravama od strane aktivistica Centra za žene žrtve rata - ROSA.

U slučajevima kada je punomoćnik oštećenica od suda tražio dopuštenje za prisustvo članova nevladinih organizacija u svojstvu javnosti, obrana okrivljenika redovito je tražila isključenje javnosti kako bi isključila udruge iz tijeka glavne rasprave. Sudovi su, međutim, uvijek dopuštali praćenje rasprava od strane članica nevladinih organizacija.

Iskustvo u sudskim postupcima ukazuje da sud ne cijeni u dovoljnoj mjeri činjenicu da je prostitucija zapravo oblik nasilja prema ženama. Razlog za to je činjenica da, nažalost, u normativnim aktima, a slijedom toga i u postupanju suda, nije prepoznato i priznato da je podvođenje specifična vrsta nasilja protiv žena. Zbog toga sudovi ponekad, u slučajevima različitoga iskaza okrivljenika i oštećene, nepotrebno provode suočenje, čime se vrši sekundarna i strukturalna viktimizacija oštećene osobe.

Nadalje, tijekom monitoriranoga razdoblja uočeni su problemi u ostvarenju prava na saslušanje putem videolinka oštećenim osobama kada posebne okolnosti upućuju da bi takav način saslušanja bio uputan radi zaštite prava žrtve. Sudovi su u početku monitoriranoga razdoblja redom odbijali prijedloge za saslušanje putem videolinka, no ustrajnošću nevladinih organizacija, u koje su za ostvarenje prava oštećenica angažirali punomoćnike odvjetnice i odvjetnike, te u suradnji s nadležnim državnim odvjetništvom praksa suda počela se pozitivno mijenjati.

Nadalje, zaštitni mehanizmi Zakona o kaznenom postupku nisu dovoljno dobri jer su okrivljenici u postupcima koji su predmet monitoringa često pripadnici skupina organiziranoga kriminala koji različitim metodama nastoje utjecati na iskaz koji oštećena osoba treba dati na sudu.

Kako smo već iz prethodno prezentiranih podataka mogle vidjeti, godišnje nema puno predmeta koji se odnose na promatrana kaznena djela pa je to bio slučaj i u razdoblju našega istraživanja. Općinski kazneni sud aktivisticama je omogućio nazočnost raspravama koje su bile zakazane, ali kako je do dana pisanja ovoga rada takvih rasprava bilo samo šest od čega su tri odgođene zbog nedolaska nekih od okrivljenika, smatramo da je to premalo za donošenje relevantnih zaključaka.

Stoga ćemo se referirati na minimalne standarde koji bi prema stavu i preporukama *Gender Equality and Anti - Trafficking Division, Council of Europe 2008.* trebali biti zadovoljeni, a tiču se provedbe zakona općenito u odnosu na djela koja predstavljaju nasilje nad ženama, pa dakle u odnosu na sva djela koja su istraživana u petogodišnjem razdoblju i koja su predmet ovoga rada, a to su:

- Omogućavanje besplatnih pravnih savjeta ili pomoći u svim stadijima sudskih postupaka.
- Prema svom nasilju nad ženama trebalo bi se odnositi jednako ozbiljno kao prema ostalim nasilnim kriminalnim radnjama.
- Žrtvu što prije treba posjetiti posebno obučena službena osoba policije.
- Treba postojati jedna posebno obučena osoba za obiteljsko nasilje i jedna za seksualno nasilje po policijskoj postaji.
- Trebaju biti osnovane jedinice Specijalne policije u gusto naseljenim područjima.
- Policija treba imati ovlasti ući u privatni posjed, uhititi i maknuti počinitelja.
- Nepoštivanje sigurnosne mjere treba biti kazneno djelo.
- Prilikom skupljanja dokaza i istražnih radnji vezano za seksualno nasilje treba voditi računa o činjenici da većina napadača nisu neznanci, već su žrtvi na neki način poznati.
- Policija treba uputiti sve žrtve u odgovarajuće organizacije koje pružaju pomoć.
- Policija treba dopustiti i omogućiti odvjetnicima i drugim osobama koje pružaju potporu prisustvovanje policijskom ispitivanju i sudskim postupcima - ukoliko žrtva to zatraži ili se suglasi s time.
- Policijska arhiva treba omogućavati identifikaciju slučajeva nasilja nad ženama i dozvoljavati praćenje intervencija, ponovljenu viktimizaciju te ishod postupka.
- Policija treba imati protokole o dijeljenju informacija s ostalim institucijama - pokrivajući također neoznačene skupne podatke koji se identificiraju po slučajevima.
- Zahtjevi da žrtva opetovano priča svoju priču od ispitivanja do sudskoga postupka trebaju biti svedeni na minimum.
- Državno odvjetništvo treba osigurati da žrtva ima pravo biti saslušana i/ili podastrijeti dokaze u postupcima.
- Iskustva nasilja nad ženama trebaju biti ugrađena u politiku i standarde zaštite svjedoka.
- Kazneni postupci vezani za slučajeve nasilja nad ženama trebaju biti ubrzani.
- Sudovi trebaju osigurati anonimnost žrtava u medijima.
- Sudski postupci trebaju usvojiti procedure koje također štite žrtve od reviktimizacije i omogućiti im da daju najbolji iskaz⁴.
- Sud treba osigurati da se prema žrtvama odnosi s poštovanjem tijekom postupka.
- Žrtve treba osnažiti kako bi mogle ostvariti svoje pravo na naknadu štete⁵.

4 Dakle osigurati da pravna procedura štetno ne ograničava kvalitetu dokaza koju svjedok može pružiti sudu u smislu unakrsnoga ispitivanja koje čini optuženik ili iskazivanja u njegovoj prisutnosti, a nauštrb pravnoga sustava.

5 EU Odluka Vijeća, Član 9 „Svaka država članica će osigurati da žrtve tijekom kaznenoga postupka u razumnom roku imaju pravo dobiti odluku o naknadi štete od počinitelja, osim kad, u posebnim slučajevima, nacionalno zakonodavstvo osigurava naknadu štete na drugi odgovarajući način“ i „(svaka država članica) će

Sve žrtve trebale bi dobiti⁴:

- informacije o statusu njihovoga spisa
- usluge pravne pomoći i savjeta
- pristup informacijama o pravnim lijekovima i zaštitnim mjerama
- informacije o uvjetima jamčevine kad se počinitelja pušta
- informacije o podršci koja je dostupna
- informacije kako ostvariti naknadu za štetu

Obvezna edukacija svih pravnih službenika (uključujući i suce) treba uključivati:

- analizu rodno utemeljenoga nasilja nad ženama
- razumijevanje viktimizacije i različitih posljedica iste
- najbolji dokazni postupak (prikupljanje dokaza i sudski postupak)
- pristup utemeljen na ljudskim pravima
- nediskriminaciju

SAŽETAK

Podaci dobiveni od Općinskog kaznenoga suda pokazuju da se najveći broj predmeta za kaznena djela koja smo promatrali odnosi na kazneno djelo podvođenja (50 od 66), da su u 65% slučajeva počinitelji muškarci, a žrtve su skoro sve žene, samo je jedan muškarac. Sud po ovim djelima ima relativno mali broj predmeta, u prosjeku dvanaestak godišnje, izriče vrlo malo bezvjetnih kazni zatvora (niti 10%) te prevladavaju uvjetne osude (50 od 57). Za tako teško kazneno djelo na ovaj je način počiniteljima upućena poruka da se ne trebaju bojati počiniti ga jer moguća uvjetna kazna koju velika većina dobije nije nikakva prijetnja koja bi nekoga odvratila od nauma da ponovno krene u iskorištavanje žena kroz prostituciju. To je tim više vjerojatno budući da je većina svodnika/ca hrvatskoga državljanstva (92 od 97), a više od polovice žrtava su žene iz Hrvatske. Žrtve su u dobi od 16 do 50 godina. Pitanje je da se u istragama kod žrtava iz Rusije, Ukrajine i Kazahstana provjeri koliko duguju svojim svodnicima koji su organizirali njihov put u Hrvatsku i nisu li možda u dužničkom odnosu zbog kojega bi ih mogli smatrati žrtvama trgovanja ljudima.

Podaci Županijskoga suda govore o izuzetno malom broju predmeta, svega pet, no kao pozitivno ističemo da nije bilo oslobađajućih presuda niti su nastupile zastare, a dva okrivljenika osuđena su na bezuvjetni zatvor u nešto dužem trajanju od minimalnoga. Žrtve su mlade žene u dobi 18-26 godina.

Podaci Državnoga odvjetništva govore da se najveći broj procesnih radnji također odnosi na kazneno djelo podvođenja iz čl. 195. KZ-a, u prosjeku stotinjak godišnje, što ne znači da se to odnosi na isti broj počinitelja (prijava je bilo ukupno 180). Broj osuđujućih i pravomoćnih presuda za isto djelo u promatranom razdoblju je 165, što bi u prosjeku iznosilo 33 godišnje, s tim da je moguće kako je presuda u istoj godini izrečena i postala pravomoćnom, ali i da je izrečena u prethodnoj godini, a postala pravomoćna u sljedećoj.

Ako pogledamo kazneno djelo iz čl. 175. KZ-a, za trgovanje ljudima i ropstvo, dostupni podaci govore da je osuđujućih i pravomoćnih presuda u ukupnosti 12 u pet godina od čega su samo dvije pravomoćne (2004. god.), ali i dvije oslobađajuće (2006. god.). To može ukazivati s jedne strane na teško dokazivanje jednog tako složenog kaznenoga djela, ali i na još uvijek nedovoljnu spretnost pravosudnoga aparata u praksi budući da je kazneno djelo relativno novo i s obzirom na to da nema puno slučajeva na kojima bi se ta praksa izgradila, a vjerojatno je i da postupci duže traju s obzirom da je bilo 36 prijava u navedenom razdoblju.

poduzeti odgovarajuće mjere da osigura da počinitelj pruži odgovarajuću naknadu žrtvi.“

4 EU Odluka Vijeća Član 4 (1) pravo dobiti informaciju: „Žrtve posebice imaju pristup, od njihovog prvoga kontakta s ustanovama koje provode zakone, na bilo koji način koji smatraju prikladnim i na što je moguće jednostavnijem i lako razumljivom jeziku, svim informacijama koje su u skladu sa zaštitom njihovoga interesa.“

Za kazneno djelo međunarodne prostitucije iz čl.178. KZ-a, za koje smo već u pregledu zakonodavstva zaključile da je slično podvođenju, jedino što ima međunarodni karakter i žrtve su podvođene izvan granica države podrijetla (što može sadržavati elemente trgovanja ljudima), relativno je malo prijava (37) za razdoblje od pet godina, ali je zanimljivo da ima 38 osuđujućih i pravomoćnih presuda, što može ukazivati na uhodanu sudsku praksu u procesuiranju tog kaznenoga djela. Iako nismo mogle do te mjere ulaziti u detalje da bismo istražile koliko je kaznenih djela tijekom postupka prekvalificirano iz trgovanja ljudima u međunarodnu prostituciju, naša je bojazan, temeljena na nekoliko primjera iz prakse, da se iz razloga učinkovitijega suđenja događa da se kaznena djela trgovanja ljudima prekvalificiraju ili u podvođenje ili u međunarodnu prostituciju jer pravosudni aparat s tim ima više iskustva i učinkovitiji je u presuđivanju. S obzirom na zapriječene kazne nema velikih razlika i držimo dobrim da su počinitelji kažnjeni bez obzira na kvalifikaciju, ali time se umanjuju naponi na suzbijanju trgovanja ljudima i umanjuje problem budući da su statistike vrlo male te ne odražavaju ozbiljnost opasnosti kojom je Hrvatska zahvaćena, kao i sve države u regiji koje registriraju puno veći broj takvih slučajeva.

Podaci Visokog prekršajnoga suda, unatoč nedostupnosti informacija kolike su i kakve kazne izrečene, govore da se politika kažnjavanja u drugom stupnju ne razlikuje bitno od prvostupanjskoga suda. I tu se nalazi više okrivljenih za prostituciju nego onih koji tu prostituciju zapravo omogućavaju, ali u skoro tri puta manjem omjeru, 39 prema 15 ili 2,6 : 1, nego kod Prekršajnoga suda gdje je 289 prema 42 ili 6,9 : 1. Uspoređujući to s podacima Prekršajnoga suda gdje je od ukupno 797 prijava kroz promatrano petogodišnje razdoblje 785 pravomoćno okončano osuđujućom presudom od čega 776 na temelju priznanja, možemo pretpostaviti da se nisu žalile one koje su priznale krivnju, iako je moguće da su to učinile jer su mislile kako su previše kažnjene.

Paradoksalno je da se u puno većem postotku u odnosu na ukupni broj žale omogućavatelji prostitucije prema kojima je i tako blaža kaznena politika, manje zatvorskih kazni, a više novčanih, nego one koje su u njihovim prostorima iskorištavane. S obzirom na neravnopravnost u pozicijama moći i društvenom statusu to, između ostaloga, ukazuje i na nisku razinu samopoštovanja kod žena u prostituciji.

Iz podataka Ureda za ljudska prava Vlade RH vidljivo je da je više od trećine žrtava hrvatskoga državljanstva, a po učestalosti slijede susjedne države Srbija i BiH, što ukazuje na činjenicu da su države u regiji u sličnom položaju kao tranzicijske države te izložene ovom problemu daleko više od drugih, ali jednako tako to može ukazivati na mnogo drugih čimbenika koji utječu na pozitivnu identifikaciju žrtava trgovanja, primjerice da se žrtve iz zemalja Istočne Europe prelako svrsta u kategoriju „dobrovoljnih prostitutki“ i bez opsežnijih provjera vrati u njihove matične države.

Ako usporedimo te podatke s onima dobivenim od Općinskog kaznenoga suda,

vidimo da je i tamo kod oštećenica promatranih kaznenih djela (podvođenja, međunarodne prostitucije) devetnaest bilo državljanke Republike Hrvatske, dok ih je 15 stranoga državljanstva, dvije su bile državljanke Ukrajine, jedna Bosne i Hercegovine, dvanaest Rusije te jedna državljanica Kazahstana. Također vidimo da u zadnje dvije godine izostaju žrtve iz udaljenih država (samo je jedna iz Moldavije) i uglavnom su identificirane naše državljanke ili one iz susjednih država. Tome je jedan od uzroka ulazak nekih država u EU (kao npr. Rumunjske) pa njihovi državljani/državljanke sada legalno mogu prelaziti granice koje su donedavno bile za njih zatvorene, što trgovcima olakšava posao jer ih ne moraju ilegalno prebacivati preko granice.

U brojci od 60 identificiranih žrtava u promatranih pet godina nalazimo 25 žrtava iz Hrvatske, što je 41,7%, dakle približava se polovini, a ako bismo gledali samo zadnje dvije godine, od 22 žrtve ima ih 13, što već prelazi polovinu (59%). Od ukupnoga broja hrvatskih državljanica/ki samo su tri muškarca koji su radno iskorištavani, a sve su žene iskorištavane u prostituciji. Ako na osnovi ovako maloga broja pokušamo govoriti o trendovima, izgleda da Hrvatska sve više postaje zemlja podrijetla, iako je to možda rezultat i promjene u razumijevanju problema i posljedične identifikacije žrtava koje ranije nisu bile u fokusu. Isto tako moguće je tumačenje da je policiji puno lakše doprijeti do naših državljanica koje su angažirane u prostituciji, nego do onih koje trgovci prebacuju kroz Hrvatsku ili ih ovdje samo kratkotrajno iskorištavaju (vidjeli smo da ima strankinja uhvaćenih u tom prekršaju) jer znamo da na putu prema državama Zapadne Europe žene još uvijek misle da će ostvariti željeni cilj i ne doživljavaju se žrtvama pa to ne mogu niti priznati.

U ukupnom broju identificiranih muškarci (njih 8) u navedenom razdoblju čine 13,3% žrtava, što znači da je žena 86,7%, a gotovo sve su seksualno iskorištavane, uključivši i tri maloljetnice. To korelira i sa svjetskim statistikama i ukazuje na potrebu da se problem prostitucije tretira drugačije i poveže s problemom trgovanja ženama.

DODATAK

Nordijsko-baltički standardi:

Ključni elementi pristupa usmjerenog na žrtve

Preporuke sačinjene u baltičkim državama članicama Europskog ženskoga lobija u potpunosti odgovaraju situaciji u Hrvatskoj te ih stoga preporučamo za usvajanje kako bi u suzbijanju trgovanja ljudima ostvario pristup orijentiran na žrtve:

- U procesu uspješne identifikacije ključno je da žene žrtve trgovanja dobiju pomoć i podršku na koju imaju pravo te da ih se ne optužuje za kaznena djela ili prekršaje kao što je ilegalni boravak, rad na crno i sl.
- Institucionalizirana suradnja između ključnih čimbenika (uključujući socijalne službe, nevladine organizacije i službe koje provode zakon) nužna je da bi se ostvario pouzdan proces identifikacije. Suradnja je proces koji traje i nužni su redoviti sastanci među ključnim akterima.
- Za identifikaciju žena žrtava trgovanja važan je rad na terenu, u okruženju gdje se odvija prostitucija. Uska povezanost seks-industrije, porno-industrije i bordela također treba biti prepoznata kada se radi na identifikaciji žena žrtava trgovanja.
- Žene žrtve trgovanja često imaju teškoća u otkrivanju informacija ili razgovoru o svojim iskustvima zlostavljanja i nasilja (da bi mogle korektno biti identificirane kao žrtve trgovanja). Zbog toga proces identifikacije zahtijeva dosta vremena budući da se postupno ženina priča mijenja kako dobije pomoć, osjeti se sigurnijom i ima više povjerenja.
- Bitno je da u procesu identifikacije sudjeluju ženske organizacije s iskustvom u radu sa ženama koje su preživjele seksualno nasilje i zlostavljanje.
- U procesu identifikacije važno je koristiti ‘niski prag’ i primijeniti proces koji u praksi ‘obrće teret dokazivanja’: žene u prostituciji koje su nađene da ilegalno borave u državi odredišta trebaju prvo i po pretpostavci biti tretirane kao moguće žrtve trgovanja i zbog toga izuzete od kaznenih i administrativnih optužaba, dok se ne dokaže suprotno. Važno je naglasiti da je pristanak žrtve nevažan i nema potrebe da se u vezi s tim mijenja stav među akterima koji su ključni za proces identifikacije.
- Važno je prepoznati da je žena, čak i ako je došla na vlastitu inicijativu, putem mogla postati žrtvom trgovanja. Ono što počne kao proces migracije može postati trgovanjem.
- U procesu identifikacije važno je, također, imati mogućnosti ženama ponuditi alternative, uključujući i onu da ostanu u zemlji odredišta.
- Važno je da osoblje koje je najviše u poziciji sresti se sa žrtvama ima neophodne vještine koje se stalno dograđuju (suci/sutkinje, socijalni radnici/socijalne radnice,

medicinsko osoblje i sl.). Trening mora biti stalan. Dobro oruđe za to mogu biti priručnici koji sadrže osnove za identifikaciju žene žrtve trgovanja u svrhu seksualnoga iskorištavanja.

- Svako razlikovanje između “nevrijedne” žene u prostituciji i vrijedne “žrtve” u trgovanju ljudima neprihvatljivo je. Svim se ženama u prostituciji (stranim i domaćim) treba omogućiti asistencija i podrška i trebaju imati mogućnost zaštite.
- Moralna je obveza država odredišta poduzeti sve potrebne mjere kako bi identificirali žene žrtve trgovanja i pomogli im jer je zemlja odredišta mjesto gdje se odvijalo iskorištavanje.

POPIS LITERATURE

1. Ustav RH
2. Kazneni Zakon (NN 110/97, 27/98-Ispr., 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03-Odluka USRH, 105/04, 84/05-Ispr., 71/06, 110/07, 152/08)
3. Komentar Kaznenog zakona, Berislav Pavišić, Velinka Grozdanić, Petar Veić, NN 2007.
4. Komentar Kaznenog zakona, Franjo Bačić, Šime Pavlović, Organizator 2004.
5. Novo hrvatsko kazнено pravo, Željko Horvatić, Organizator 1997.
6. Zakon o kaznenom postupku (NN 110/97, 27/98, 58/99, 112/99, 58/02, 143/02, 62/03, 115/06, 12/08 i 76/09)
7. Komentar Zakona o kaznenom postupku, Berislav Pavišić, peto izdanje Žagar d.o.o. 2005.
8. Komentar Zakona o kaznenom postupku, prof. dr.sc. Berislav Pavišić, Naklada 2009.
9. Komentar Zakona o kaznenom postupku, Ranko Marijan, NN 2009.
10. Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (NN 88/01, 12/02, 33/05, 48/05, 76/07, 76/09)
11. Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira (NN 5/90, 30/90, 47/90)
12. Zakon o strancima (NN 109/03, 182/04-Uredba o izmjeni, 79/07, 36/09)
13. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava s pripadajućim protokolima
14. Konvencija Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima, Varšava, 2005.
15. UN Protokol za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovanja ljudima, posebno ženama i djecom, „Palermo protokol“ (2003.)
16. Konvencija UN protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, Protokol za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtava trgovanja ljudima
17. Konvencija UN o sprječavanju trgovanja ljudima i eksploatacije prostitucije drugih (1949.)
18. Opća deklaracija o ljudskim pravima (1948.)
19. Final activity report, Council of Europe Task Force to Combat Violence against Women, including Domestic Violence (EG-TFV), Gender Equality and Anti-Trafficking Division
20. Combating violence against women: minimum standards for support services
21. Compilation of National Reports on action to prevent and combat violence against women, Council of Europe Campaign to Combat Violence against Women, including Domestic Violence
22. Protecting women against violence, Analytical study on the effective implementation of Recommendation Rec (2002)5 on the protection of women against violence in Council of Europe member States
23. Protecting women against violence, Analytical Study of the Results of the Second Round of Monitoring the Implementation of Recommendation Rec (2002)5
24. Protecting women against violence, Analytical study of the results of the second round of monitoring the implementation of Recommendation Rec (2002)5 on the protection of women against violence in Council of Europe member states
25. Combating violence against women, Stocktaking study on the measures and actions taken in Council of Europe member States
26. US Department Of State Report on Human Trafficking 2008 (April 2007 through March 2008)
27. Human Rights in Europe: no ground for complacency, Viewpoints by the Council of Europe Commissioner for Human Rights, Thomas Hammarberg
28. Economic, Social & Cultural Rights in Practice, The Role of Judges in Implementing Economic, Social & Cultural Rights, Yash Ghai & Jill Cottrell
29. Uzroci prostitucije i trgovanja ženama, rasprave u Hrvatskoj i svijetu, Centar za žene žrtve rata - ROSA, Zagreb 2007.
30. International regulations, standards for implementation; Nordic Baltic Network, support to women victims of trafficking for sexual exploitation www.nordicbaltic-assistwomen.net